

Detaljregulering for Bergenhus/Årstad – Jonas Lies veg 72B – Haukeland universitetssjukehus gnr/bnr 162/270

Oppdragsgiver Helse Bergen KF
Oppdrag Detaljregulering Bergenhus/Årstad - Jonas Lies veg 72B
Rapport type Tiltak sett fra et kulturminneperspektiv
Prosjektnr. 21278
Dato 21.07.2025

Tiltak sett fra kulturminneperspektiv

Hovedinngang til ombygget Årstadhuset.

Illustrasjoner fra SLA og Bølgeblikk Arkitekter.

Nedsenket skjermet hage.

INNHOLDSLISTE

1	BAKGRUNN	4
1.1	INNLEDNING	4
2	TILTAK OG KONSEKVENSER AV PLANLAGTE TILTAK	5
2.1	NUMMERERTE UTOMHUSTILTAK VED ÅRSTADHUSET – BL.A. TERRENGTILPASNINGER	6
2.1.1	PRINSIPP	7
2.1.2	SKJERMET NEDSENKET HAGE, MOT SYD – UTOMHUSTILTAK NR. 1	8
2.1.3	GANGTILKOMST HOVEDINGANG, SYD – UTOMHUSTILTAK NR. 2	9
2.1.4	ÅPEN HAGE VED HOVEDINNGANG – UTOMHUSTILTAK NR. 3	10
2.1.5	FJERNET TRAPP OG REPOS ØSTFASADE – UTOMHUSTILTAK NR. 4	11
2.1.6	INNGANGSPARTI ÅPENT MOTTAK - «LILLETORGET» – UTOMHUSTILTAK NR. 5	12
2.1.7	LUKKET MOTTAK - «AKUTTMOTTAK» MOT NORD – UTOMHUSTILTAK NR. 6	13
2.1.8	MOTTAKSHAGEN, MOT NORD – UTOMHUSTILTAK NR. 7	14
2.1.9	«LILLEHAGEN» VED NORDFASADE (VESTRE FLØY) – UTOMHUSTILTAK NR. 8	15
2.1.10	BEDRET LYSINNSLIPP VESTFASADE, NY GRØNN BUFFER I VEST – UTOMHUSTILTAK NR. 9	16
2.1.11	ETABLERE GANGSTI OG GRØNN BUFFER MOT VESTFLØY SØR – UTOMHUSTILTAK NR. 10	17
2.1.12	KIRKEMARKEN, KIRKEPLASSEN OG «BEDRINGENS VEI» - UTOMHUSTILTAK NR. 11	18
2.1.13	KONSEKVENSEN AV UTOMHUSTILTAKENE FRA KULTURMINNEPERSPEKTIV	19
2.2	BELYSNING	20
2.2.1	BELYSNINGSTILTAK	20
2.2.2	KONSEKVENSENE AV BELYSNING SETT FRA KULTURMINNEPERSPEKTIV	21
2.3	NUMMERERTE FASADETILTAK ÅRSTADHUSET	21
2.3.1	FASADER OG VINDUER – FASADETILTAK NR. 1	22
2.3.2	SOLSKJERMING – FASADETILTAK NR. 2	24
2.3.3	HOVEDINNGANG – FASADETILTAK NR. 3	24
2.3.4	FJERNET INNGANGER PLAN U1 OG PLAN 1 – NYE VINDUER – FASADETILTAK NR. 4	25
		25
2.3.5	ROLIG INNGANG PASIENTER PÅ LILLETORGET, PLAN U1 – FASADETILTAK NR. 5	26
2.3.6	AKUTTMOTTAKET PLAN U1 – FASADETILTAK NR. 6	27
		27
2.3.7	UTGANG TIL NY HAGE «MOTTAKSHAGEN» FRA PLAN U1 – FASADETILTAK NR. 7	28
2.3.8	RIVING AV BALKONG OG EKSISTERENDE DØR PÅ TILBYGGET FRA 1975 – FASADETILTAK NR. 8	28
2.3.9	UTGANG TIL «LILLEHAGEN» FRA VESTFLØY MOT NORD – FASADETILTAK NR. 9	29
2.3.10	FJERNET LYSGRAVER, NYE VINDUER VESTFLØY MOT SØR – FASADETILTAK NR. 10	29
2.3.11	UTGANG TIL NEDSENKET SKJERMET HAGE SYD, PLAN U1 OG 1 – FASADETILTAK NR. 11	30
2.3.12	TEKNISK ROM PÅ TAK MOT NORD – FASADETILTAK NR. 12	31
2.3.13	INNVENDIG ATRIUM – FASADETILTAK NR. 13	32
2.3.14	INNTRUKNE LUFTEBALKONGER – FASADETILTAK NR. 14	33
2.3.15	TAK – TEKNISKE INSTALLASJONER – FASADETILTAK NR. 15	34
2.3.16	RENOVASJONSTILTAK, HEISHUS OG TRAFØ V/ÅRSTADHUSET - FASADETILTAK NR. 16	35
		35
2.3.17	KONSEKVENSEN AV FASADETILTAKENE FRA KULTURMINNEPERSPEKTIV	36
2.4	MULIGE NÆRMILJØTILTAK – BL.A. TERRENGMURER, GANGFORBINDELSER M.FL.	37
2.4.1	FORTAUSLØSNING JONAS LIES VEI – NÆRMILJØTILTAK NR. 1	37
2.4.2	MULIG TILTAK VED ÅRSTAD KIRKE, TERRENGMUR – NÆRMILJØTILTAK NR. 2	38
2.4.3	LAGERHUS VED ÅRSTAD KIRKE – NÆRMILJØTILTAK NR. 3	39

■
■
Nordplan ■ side 3 – Tiltak sett fra kulturminneperspektiv - detaljregulering Bergenhus/Årstad gbnr 162/270 - tillegg kulturminnedokumentasjon

2.4.4	INNSNEVRING V/KULTURMINNER (UTGÅR TROLIG) – NÆRMILJØTILTAK NR. 4	40
2.4.5	NYTT GATETUN VED PORTNERBOLIGEN – NÆRMILJØTILTAK NR. 5	41
		41
2.4.6	SNARVEI V/ MØLLENDAL GRAVPLASS – NÆRMILJØTILTAK NR. 6	42
2.5	AVSLUTNING – KONSEKVENSER FOR KULTURMILJØET	44

Prosjektnr: 21278		Dato: 09.05.23		
Status /Rev:	Rev. gjelder:	Dato:	Sign:	KS:
0	Utkast Kulturminnedokumentasjon	09.05.23	LR	TGD
0	Revisjon iht. HB kommentarer	26.05.23	LR	TGD
0	Revisjon iht. nye moment (mur/gjerde/trær) og tiltak fra ARK+LARK	12.11.24	LR	GMS
0	Revisjon etter KS av planbeskrivelsen	14.02.25	LR	GMS
1	Revisjon etter endringer tiltak	21.07.25	LR	IO
Kontaktinformasjon: Nordplan AS Pb 224 6771 Nordfjordeid Tlf: 57 88 55 00 www.nordplan.no		Kundeinformasjon: Helse Bergen HF Prosjektkontoret v/ Sverre G. Sande Jonas Lies veg 68 5053 Bergen sverre.gjellesvik.sande@helse-bergen.no tlf: 48021416		
Prosjektleder Lesley Robinson		Sign:		
Medarbeider Grete Marøy Sellevoll		Sign:		
Kontrollert av Grete Marøy Sellevoll Ingvill Osland		Sign: Ingvill Osland		

1 Bakgrunn

1.1 Innledning

Nordplan AS gjennomfører reguleringsarbeid for Helse Bergen HF. Planens formål er å tilrettelegge for moderne sjukehusfunksjoner i eksisterende bygning med tilhørende utearealer, tidligere kjent som Kvinneklubben på Haukeland universitetssjukehus. Bygget har adresse Jonas Lies veg 72B, gnr/bnr 162/270. Bygget refereres i det følgende til som Årstadhuset (nytt navn som Helse Bergen benytter om bygningen), eller Kvinneklubben.

Bygget vil i stor grad bestå som det gjør i dag utvendig, men det foreslås noen endringer i fasade og med utearealene, som beskrives i dette dokumentet som prinsipielle løsninger. Forslagene i dette dokumentet er ikke juridisk bindende, og er ment å belyse planlagte tiltak – på reguleringsplannivå. Detaljerte tegninger vil bli utarbeidet på byggesaksnivå.

Tiltakene var tidligere belyst i dokumentet «Kulturminnedokumentasjonen». Saksbehandler og Byantikvaren i Bergen kommune ønsket at tiltakene ble skilt ut i et eget vedlegg, separert fra Kulturminnedokumentasjonen. Illustrasjonene som er brukt i dette dokumentet er i stor grad levert av arkitekten i reguleringsplanarbeidet, Bølgeblikk arkitekter, samt landskapsarkitekten, SLA.

2 Tiltak og konsekvenser av planlagte tiltak

Vi drøfter i dette dokumentet mulige tiltak som er aktuelle som følge av reguleringsplanen, årsakene til disse og mulige konsekvenser av dem.

Nå som de fleste av Kvinneklinikkens tidligere funksjoner er flyttet til Glasblokkene, så vil en omfattende ombygging av den gamle bygningen kunne settes i gang for å tilpasse bygget til de nye pasientene som skal inn i avdelinger og klinikker for rus og psykiatri. Byggearbeidene må starte i 2025/begynnelsen av 2026 av framdriftshensyn.

Det er behov for endringer innvendig i Årstadhuset, rom for både sengeplasser og for poliklinikker, samt for å ha skjermede og gode uteoppholdsarealer, noen i atrium, «inntrukne balkonger» for lufting og noen uteplasser på terreng. Parkeringsplasser ved dagens bygning reduseres vesentlig i antall for å få til skjermede uterom/hageareal på bakkenivå.

Det er i utgangspunktet tenkt at så mye som mulig av fasadene til Årstadhuset skal beholdes som de er i dag, oppgraderes, eller tilbakeføres til opprinnelig uttrykk. Så intensjonen er å ikke avvike vesentlig fra dagens arkitektoniske uttrykk. De største endringene blir innvendig, med en oppgradering og tilpasning til de nye funksjonene, som så godt det lar seg gjøre tilfredsstiller dagens krav. Samt relativt store endringer med utomhusarealene.

Se Kulturminnedokumentasjonen datert 15.01.2025. Tilbyggene fra 1960-/1970- og 1990-tallet skal beholdes og oppgraderes, dvs at intensjonen er å beholde disse tilbyggene. Og at nye og store tilbygg som ble vurdert tidligere i planprosessen (mot øst og sør) skrinlegges av kulturminnehensyn.

I det følgende vil det kort bli redegjort for tiltak - både utomhustiltak, fasadetiltak og tiltak i nærmiljøet – samt konsekvensene av disse.

Det er viktig å være klar over at tiltakene som er vist i dette kapittelet er tiltak basert på arbeid utført på konsept- eller forprosjektnivå som har løpt parallelt med reguleringsplanarbeidet. Det er prinsippene som gjelder, og på byggesaksnivå vil det være naturlig at tiltakene er mer bearbeidet og detaljert, og kanskje endret noe. Aktuelle dokument listes opp bakerst i dokumentet. Se bl.a dokumentet Perspektivskisser.

Med det som utgangspunkt, så drøfter vi i det følgende det prinsipielle ved foreslåtte tiltak på reguleringsnivå.

2.1 Nummererte utomhustiltak ved Årstadhuset – bl.a. terrengtilpasninger

Hovedgrepet er frodige uteområder og gangforbindelser i kombinasjon med overvannshåndtering der synlige regnbed og vannveier bidrar til en variert opplevelse av uteområdene. I direkte tilknytning til bygningen etableres lukkede hager for ulike pasientgrupper, og mot sør også en halvoffentlig hage som et frittstående element. Hagene omslutes av buede murer eller gjerder med mønstret perforering slik at disse klart skiller seg fra bygningens arkitektur. Terrenget tilpasses for å sikre universell utforming, skape bedre adkomstforhold, og gi mest mulig lys inn og utsikt ut ifra underetasjen. **Nivåforskjeller og avgrensninger utføres i stor grad med natursteinsmurer** som spiller videre på dagens situasjon og forankrer terrengbearbeidingen i omgivelsene.

Gangforbindelser forsterkes og «Bedringens vei» vest for Årstad kirke («Kirkemarken») etableres for allmenn ferdsel, som kan sees i sammenheng med en mulig/framtidig oppgradering av lekearealet vest for Kirkemarken. Slik kan det bli en helhet og sammenheng mellom de ulike sonene, som et parkdrag. Dette vil også være en kvalitet for brukerne av Årstad kirke, nabolaget og allmennheten generelt; at de grønne arealene blir mer attraktive og brukbare for alle.

Utsnitt oversiktsplan området ved Årstadhuset. Nummerering av planlagte utomhustiltak 1-11.

Se dokumentene 'Illustrasjonsplan' og 'Snitt og oppriss'.

Over: landskapssnitt gjennom nedsenket hage og åpen hage, sett mot nord, SLA. Fasade med nye vinduer og ny belysning. Heishus, trafo og kulvert under terreng. Fra Snitt og oppriss.

Landskapssnitt over – med snitt gjennom bygget og nedsenket/skjermet hage, sett mot øst, ref. utomhustiltak 1.

Generelt gjøres det flere tilpasninger av terrenget rundt bygningen. Dette for å gi bedre lysforhold i - og utsikt fra - underetasjen, for å bedre tilgjengeligheten og bruken av bygningen, og for å etablere beskyttede uterom i direkte tilknytning til Årstadhuset.

Årstadhuset framtrer i dag som en markant gul-hvit nyklassisistisk bygning som møter bakken med en mørk natursteinssokkel. Bygningens base går derfor i ett med terrenget og framtrer også som en del av en rekke natursteinsmurer i området. Dette omfatter både lavere murer i sør og høye natursteinsmurer som tar opp spranget mot gravplassen i nord.

2.1.1 Prinsipp

Der terrenget senkes, forlenges natursteinssokkelen ned mot bakken slik at bygningens hoveduttrykk forblir uendret. Der terrenget heves bevares en sokkel slik at bygningen fremdeles beholder en myk overgang mellom yttervegg og belegning/terreng.

Nye murer som omslutter ulike deler av hagene utformes med natursteinsforblending ut mot de offentlige områdene, eller en materialitet beslektet i overflate og fargetone, slik at de nye murene spiller videre på murene som i dag tar opp terrengforskjeller rundt Årstadhuset.

Mot nord skråner terrenget nedover og er svært bratt, og det er allerede relativt høye murer som tar opp terrengfallet mot gravplassen. Her foreslår vi at Årstadhusets uteområder avgrensnes med gjerder i stedet for murer, relativt tette, men med en grad av perforering slik at de oppleves som lettere elementer mellom trærne, mer som en del av beplantningen enn tilhørende bygningen. Utvendige overdekninger behandles på samme måte, som lette frittstående elementer i hagene.

2.1.2 Skjermet nedsenket hage, mot syd – utomhustiltak nr. 1

Dagens situasjon: Ingenting igjen av den opprinnelige plenen som en gang var her. Det er nå del av trafikkareal med oppholdsareal som en øy midt i. Lysgrav inn mot fasade. Mye asfaltert areal, lite grønt. Parkering har prioritet.

Bilde fra SLA (LARK).

Utsnitt oversiktsplan SLA; skjermet nedsenket hage.

Under: fra forprosjektrapport viser prinsippillustrasjoner, SLA.

Tiltak: Det foreslås etablert en hage til bruk i behandling av pasienter. Hagen senkes ned i terrenget på nivå med under-etasje, U1, og omsluttet av murer.

Begrunnelse: Det er behov for en beskyttet hage slik at pasienter kan være utendørs. For å skjerme pasienter og sikre mot rømning, så omsluttet hagen av en mur på ca. 3,9 m fra underetasjen.

Utforming: Ved å senke hagen i terrenget framtrer muren lavere fra utsiden og får en høyde på ca. 1,5 m. Både sokkelen og utsiden av muren som omslutter hagen utføres i naturstein. Slik forankres muren i det omkringliggende landskapet, mens forlengelsen av sokkelen i svært begrenset grad endrer uttrykket til Årstadhuset.

Murene tilsluttes sokkelen og gis en spalte inn mot den pussede fasaden. Tilslutningen skjer ved et vindusfelt som ønskes avblendet, og kommer slik i liten grad i konflikt med bygningens fasaderytme.

Beskrivelse av materialitet framkommer i forprosjektrapporten, og vil bli nærmere redegjort for på byggesaksnivå gjennom detaljprosjekteringen.

Utenfor muren til skjermet hage oppføres et «Bergens-gjerde» for å sikre avstand til muren og hindre uønsket ferdsel og innsyn ned i hagen.

Snitt/oppriss til venstre.

Kilde: Bølgeblikk + SLA.

2.1.3 Gangtilkomst hovedinngang, syd – utomhustiltak nr. 2

Dagens situasjon: Barokk/nyklassistisk inngangsparti med tre trinn opp fra plassen foran bygningen. Lyktestolper plassert symmetrisk på hver side av inngangspartiet. 5 trinn nivåforskjell mellom forplassen og hovedadkomsten fra gaten. Ikke universelt i hovedretning.

Bilder tatt av SLA (LARK). Hovedinngang og trinn i overgang mellom forplass og gangadkomst fra Jonas Lies veg. Trinnene fjernes. Illustrasjonen under fra perspektivskisser, viser gangtilkomst til hovedinngang Årstadhuset, med tiltak for rullbar tilkomst.

Tiltak: Heving av terreng for å fjerne trinn i gangadkomsten. Lyktestolpene flyttes slik at de står vest for hoved-adkomsten sørfra.

Begrunnelse: Det er ønskelig å sikre så god tilgjengelighet som mulig til hovedinngangen fra sør, selv om det allerede er universell tilkomst fra øst. Og sikre rullbar tilkomst mellom kirken og Augebygget. Dagens lykter v/ hovedinngang ønskes bevart, men plasseringen er ikke forenelig med sikkerhet i uteområdene.

Utforming: Selv om trinnene opp til inngangspartiet utgår, vil søyleparets base beholdes og slik gi overdekningen et par føtter mot bakken. Lyktestolpene vil stå langs hovedadkomsten og slik få en prominent plassering i den nye forhagen.

Utsnitt til venstre fra oversiktsplanen.

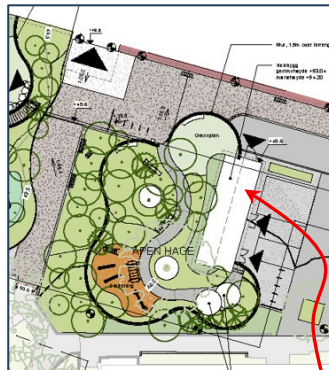
2.1.4 Åpen hage ved hovedinngang – utomhustiltak nr. 3

Dagens situasjon: Asfaltert areal, parkering har prioritet. Lysgrav med tilhørende rekkverk langs fasade mot syd. Lite tiltalende areal for uteopphold i dag.

Bilder av parkeringsareal, hovedinngang og lysgrav langs sørfasade. SLA.

Utsnitt oversiktsplan under, illustrasjonsplan til høyre. Kilde: SLA.

Utsnitt over: fra oversiktsplan og illustrasjonsplan.

Til venstre: Illustrasjon fra forprosjekt-rapport, SLA. Illustrasjonen viser åpen hage før heishuset ble innlemmet i prosjektet.

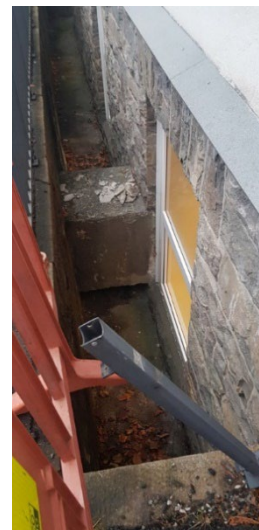
Til venstre: revidert perspektiv av åpen hage, med nytt heishus i øst (illustrasjon uten trær for lesbarhet).

Til venstre: snitt gjennom åpen hage mellom hovedinngang og heishuset. Fra Snitt og oppriss, SLA.

Hovedinngang

Åpen hage

Tiltak: Lysgraven og vinduene fjernes og erstattes av ca. 30 cm sokkel som møter en renne. Det etableres en «åpen hage» for pasienter og pårørende, denne er delvis skjermet fra omgivelsene for å ivareta pasientene, men skal likevel være tilgjengelig for alle på dagtid. Se illustrasjonene til venstre og under. Mot øst skjermes hagen av nytt heishus som også inneholder ny trafostasjon.

Begrunnelse: Viktig med uteareal med varierende funksjoner og grad av skjerming. Vedrørende fjerning av lysgraver er det ikke behov for vinduer til underetasjen i denne delen av bygningen. Bygningens hovedfasade vil framstå mer attraktiv uten rekkverk og lysgrav.

Utforming: 1,5 m høy mur rundt hagen sikrer innsyn og utsikt, samtidig som man er skjermet når man setter seg. Opparbeides med tuftepark, paviljong, benker og sittegrupper, samt vegetasjon. Synlig sokkel i naturstein der lysgrav fjernes vil videreføre bygningens uttrykk.

2.1.5 Fjernet trapp og repos østfasade – utomhustiltak nr. 4

Dagens situasjon: Innganger til to etasjer langs kjørevei mellom Årstadhuset og sykkelhuset. Trinn opp til inngang i 1. etasje og trinn ned til inngang i underetasje. Ikke universelt utformet.

Bilder av SLA (LARK).

Tiltak: Trapp opp og repos til inngangen i 1. etasje fjernes. Mur ved trappa og dør inn til u.etasje fjernes.

Dør inn til 1. etasje gjøres om til intrukket luftbalkongsvindu.

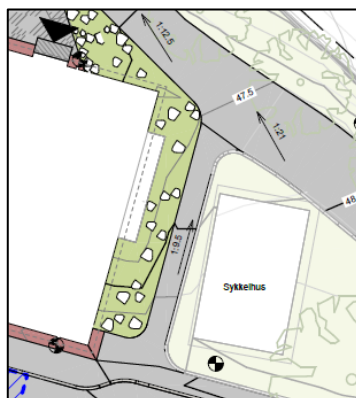
Begrunnelse: Endret arealbruk medfører at det ikke lenger er behov for egen inngang på østfasaden, verken i u. etasjen eller i 1. etasjen. Det er ønskelig med mer grøntinnslag langs fasaden.

Utforming: Det anlegges et grøntareal langs østfasaden. Gangsonen mellom sykkelhus og østfasaden blir klart definert og endres noe fra dagens situasjon.

Illustrasjoner til venstre er fra hhv oversiktsplanen og illustrasjonsplanen.

Under: utsnitt av perspektivskisser. Illustrasjon med og uten trær. Kilde: SLA.

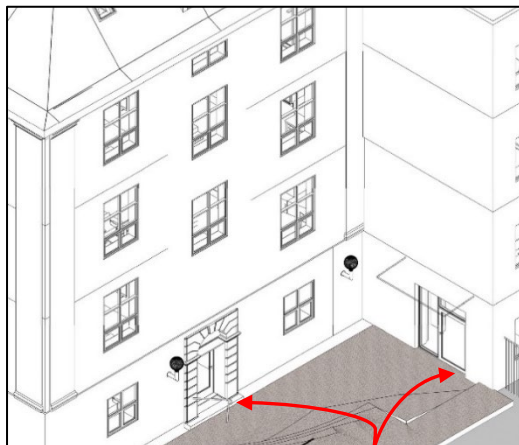
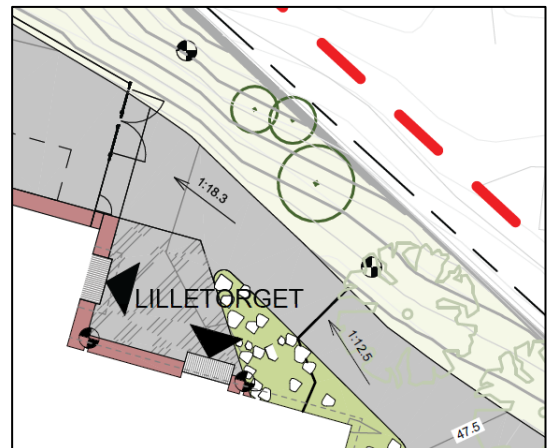
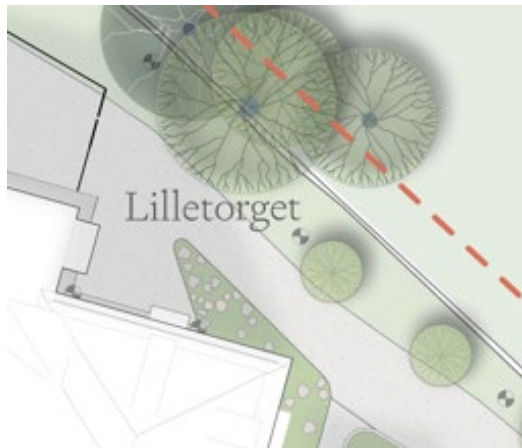
2.1.6 Inngangsparti åpent mottak - «Lilletorget» – utomhustiltak nr. 5

Dagens situasjon: Inngangsparti som ligger lavere enn tilliggende kjørevei. Trappetrinn for å komme inn i bygget, ikke universelt utformet.

Bilde av eksisterende inngangsparti mot nord. SLA (LARK).

Utsnitt oversiktsplan under. Til høyre: detaljer fra illustrasjonsplanen. Kilde: SLA.

Tiltak: Veien senkes slik at inngangspartiet blir liggende i nivå med terrenget. Skrått terreng avtrappes. Det anlegges et lite «torg» foran inngangspartiene.

Begrunnelse: Inngangspartiet til mottaket må utformes universelt, og i tillegg viktig at det oppleves som et imøtekomende inngangsparti. Nødvendige terrengtiltak for å gi universell tilkomst til den østligste inngangen mot nord.

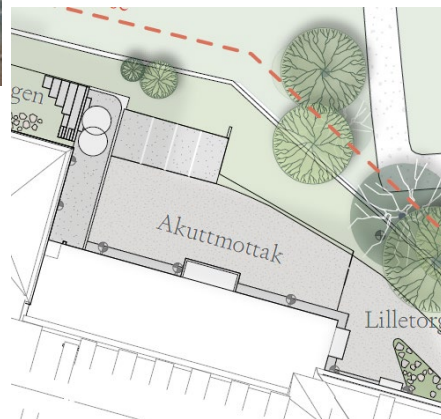
Utforming: Fotgjengersonen belegges slik at kjøreveien defineres tydeligere som adskilt fra bygningen. Det dannes en liten forplass mellom inngangene og med grøntareal i øst.

Illustrasjon (i midten) av inngangspartier til akuttmottak med forplass «Lilletorget», laget av SLA (LARK) og Bølgeblikk (ARK).

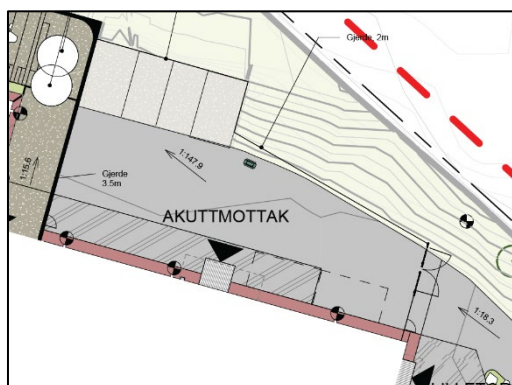
Se også utsnitt av perspektivskisser i pkt 2.1.5.

2.1.7 Lukket mottak - «Akuttmottak» mot nord – utomhustiltak nr. 6

Dagens situasjon: Varemottak og gasstanker. Trangt og vanskelig å manøvrere med utrykningskjøretøy. Bilder under tatt av SLA (LARK). Gasstanker ved eksisterende akuttmottak.

Utsnitt oversiktsplan, SLA.

Utsnitt av illustrasjonsplan.

Utsnitt av perspektivskisser under. SLA.

Tiltak: Et beskyttet mottak med høye gjerder. Parkeringsplasser for tjenestebiler etableres. Port ved innkjøring. Gasstanker fjernes herfra.

Begrunnelse: Det er behov for et inngjerdet mottak for pasienter der man ikke kan rømme over gjerdet. Dette må derfor være ca. 4 m høyt. I tillegg må det være plass til oppstilling av tjenestebiler (som ambulanse).

Utforming: Dagens betongkonstruksjon med gasstank erstattes av en natursteinsmur. Slik blir det en mer attraktiv skråning ned mot gravplassen. Gjerdet vil få et mønster slik at det fremtrer like mye som et dekorativt element som et gjerde.

Ny mur ned mot gravplassen med gjerde oppå.

2.1.8 Mottakshagen, mot nord – utomhustiltak nr. 7

Dagens situasjon: Bratt viltvoksende terreng ned mot muren langs gravplassen. Ingen skjerming mot sjukehus eller mot gravplassen.

Bilder fra SLA: skråningen langs bygningen, mur mot gravplassen.

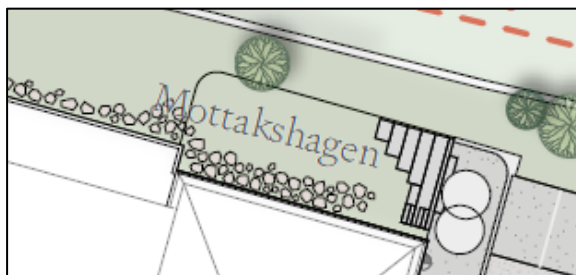
Tiltak: En terrasse inn mot bygningen som forlenges i en hage ned skråningen. Terrassen og en del av skråningen omslutes av høye gjerder.

Begrunnelse: Det er behov for en hage for alvorlig syke pasienter i følge med personale, og til å kunne gå utendørs.

For å sikre mot rømning av pasienter så må hagen omslutes av et høyt gjerde på ca. 4 m.

Gravplassjefen/eiendomsforvalter for gravplass og kirke, har i samtaler gjennom planprosessen bedt om at det tas spesielle hensyn til kirke og gravplass. De har bedt om forbedringer/ tiltak i overgangen mellom sjukehus-området og gravplassen, som også vil skjerme sørgende og gravene nede på gravplassen fra sjukehus-området og spesielt fra Årstadhuset.

Utsnitt av oversiktsplan til venstre. SLA.

Til venstre utsnitt av perspektivskisser, sett fra nord-vest. SLA.

Fra kirkens/ gravplassjefens ståsted er det ønskelig med mindre innsyn ned til gravplassen, og viktig at tiltak ikke berører noen av kulturminnene på gravplassen eller spiser seg innpå arealet til gravplassen eller kirken.

Utforming: Ved å legge gjerdet lavt i skråningen mot gravplassen forsøker man å begrense den opplevde høyden av gjerdet. Gjerdet vil få et mønster slik at det fremtrer like mye som et dekorativt element som et gjerde.

2.1.9 «Lillehagen» ved nordfasade (vestre fløy) – utomhustiltak nr. 8

Dagens situasjon: Flatt areal med varelevering som oppleves som en bakside og lite tilgjengelig del.

Tiltak: Etablering av en liten hage som omsluttet av en mur. Regnbed utenfor muren, og vannspeil innenfor.

Begrunnelse: Det er behov for en egen hage for tiliggende senge-post. For å sikre mot rømming av pasienter må hagen omsluttet av en høy mur på ca. 4m.

Utforming: Muren har fått en organisk form slik at den oppleves som en del av hagen og ikke som en utvidelse av bygningen. Hagen ligger også på en lite eksponert del av tomten (med gravplassens driftsbygning nedenfor).

Til venstre øverst: utsnitt av oversiktsplan. Illustrasjoner hageareal mot nord, organisk mur rundt.

Utsnitt av illustrasjonsplanen til venstre.

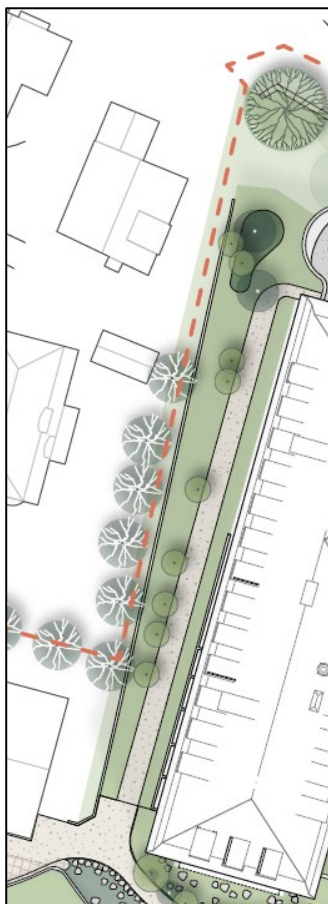
Nederst utsnitt fra perspektivskisser sett fra nord-vest og nord-øst.

Illustrasjoner utarbeidet av SLA.

2.1.10 Bedret lysinnslipp vestfasade, ny grønn buffer i vest – utomhustiltak nr. 9

Dagens situasjon: Smal lysgrav mellom grunnmur og kjørevei. Prioritert areal for parkering, består av asfaltflate. Ingen buffer mot nabobebyggelse i vest (boliger).

Bilder av vestfasaden, tatt av SLA.

Til venstre: Utsnitt av oversiktsplan, med sti og grønn buffer langs vestfasaden. SLA.

Tiltak: Etablere en skrå og mer vegetert overgang mellom sokkelen og en ny gruset gangvei/driftsvei som erstatter dagens veibane. De grønne områdene beplantes, bl.a. med engvegetasjon. Parkering utgår, det blir sti og grønn buffer langs vestfasaden.

Begrunnelse: Gir mer lys og utsyn fra vinduer i underetasjen. Ønsker å etablere en buffer mot naboer i vest.

Utforming: Skrå mur som terrasserer terrenget inn mot fasaden. Så bred lysgrav som mulig innenfor eksisterende fjernvarme i bakken.

Under: Utsnitt av perspektivskisser utarbeidet av SLA, både med og uten trær. Sistnevnte for å vise tiltaket bedre.

2.1.11 Etablere gangsti og grønn buffer mot vestfløy sør – utomhus tiltak nr. 10

Dagens situasjon: Asfaltflate inntil bygningen, lysgrav for hvert enkelt vindu. Inn- og utkjøring.

Buet mur mot kirkens eiendom sør for vestfløyen.

Bilder tatt av SLA (LARK).

Tiltak: Tidligere forslag om nedsenket terrasse for pasientopphold utgår fra prosjektet. Etablere en ny gangsti, «Bedringens vei», samt fjerner asfaltflate og lysgraver.

Dagens buede mur mot kirkens eiendom beholdes.

Begrunnelse: Lede gående forbi vestfløyen, skape buffer mot avdelingen her, og lede videre mot Kirkemarken og grøntområdet ved kirken.

Utforming: Terrenget skrås ned mot vestfløyens sørfasade fra gangstien Bedringens vei. Gangstien skilles fra skråningen ved at Bergensgjerdet fra hovedinngangen/skjermet hage forlenges hit.

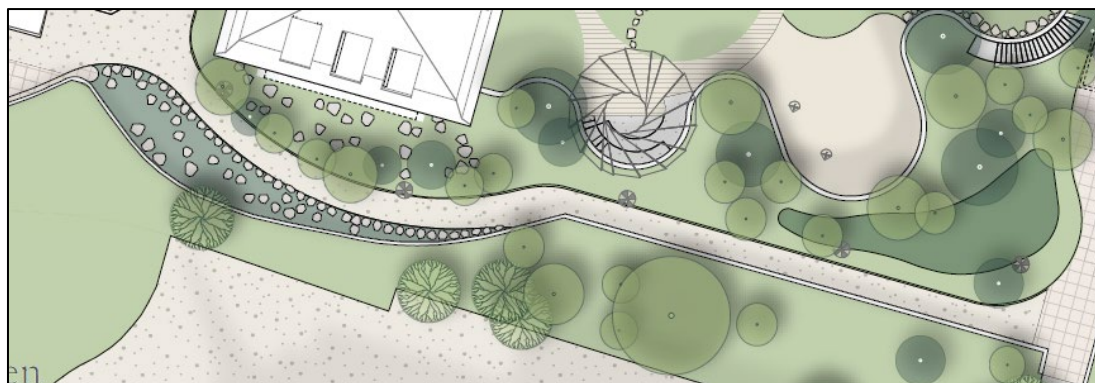

Over: utsnitt av snitt og oppriss. Viser skrånende terreng ned mot vestfløyen fra gangstien.

Til høyre: utsnitt perspektivskisser viser vestfløyens sørfasade

Under: utsnitt oversiktsplan, gangstien Bedringens vei.

2.1.12 Kirkemarken, Kirkeplassen og «Bedringens vei» - utomhustiltak nr. 11

Bilde tatt av SLA (LARK).

Dagens situasjon: det er en stor grønn plen like vest for forplassen til Årstad kirke. Dette arealet hører til Haukeland sjukehus, og kalles Kirkemarken. Her er noen trær og vegetasjon, men i hoved-sak framstår arealet som en stor plen.

Tiltak: Etablere en gangsti «Bedringens vei» fra hovedtilkomsten til Årstadhuset, som går sør for vestfløyen og videre opp til Kirkemarken og som kan bindes sammen med/lede fram til leikearealet vest for Kirkemarken. Tiltak skal gjøre Kirkemarken lettere å bruke for alle.

Begrunnelse: Gode utearealer er viktige for pasientene, men også for nabolaget, som ønsker å gjøre mer ut av Kirkemarken for å øke aktiviteten i området. Samtidig skal det tas hensyn til kirken og kirkegjengerne. Menigheten ønsker et utvidet gruslagt areal foran kirken, slik at Kirkeplassen – området foran kirkens inngang – blir mer brukervennlig.

Utforming: Gangstien får en organisk form. Benker innlemmes i mur langs gangsti. Gruset areal fra Kirkeplassen bues vestover til den tangerer kirkens eiendomsgrense. Benker plasseres mot kirkens forplass slik at brukerne av kirken har mulighet for å sitte noe tilbaketrukket. Etablere blomstereng og annen vegetasjon, lage ulike grønne soner, men fortsatt opprettholde en god del plen. Utforming detaljeres på byggesaksnivå.

Utsnitt av perspektivskisser til venstre. Utsnitt oversiktsplan under. SLA.

2.1.13 Konsekvensen av utomhustiltakene fra kulturminneperspektiv

Deler av utomhustiltakene kan ansees å være store inngrep, som er fremmed for dagens situasjon og i kontrast til det kjente Kvinneklipp-bygget og dagens omgivelser.

Konsekvensene av utomhustiltakene er at det etableres mer grøntareal enn i dagens situasjon, en slags «tilbakeføring» til tidligere tiders holdning om at hage-/parkareal ved helseinstitusjoner skal ha en helsefremmende effekt.

Utearealene er imidlertid ingen kopi av det opprinnelige hagearealet ved Årstadhuset, og det er ingen konkrete historiske element fra tidligere hageareal som innføres i de nye utearealene. Med unntak av (hvis man legger godvilja til) at de organiske formene til de nye hagene spiller på den delvise organiske formen til deler av det gamle hagearealet, som vist i pkt. 2.4.2 i vedlegget Kulturminnedokumentasjonen. I tillegg til at man kjenner igjen hovedgangaksen fra sør, riktignok nå med asymmetriske hager på hver side.

Utearealene utformes tilpasset vår tids behov, samt de nye funksjoner som skal inn i bygget, og er derfor en nødvendig konsekvens av ombyggingstiltakene. Det er et moderne tilsnitt vedrørende utforming, materialitet og funksjoner. Det moderne som kontrast underbygger selve byggets historiske verdi.

Konsekvensen av de ulike terrenginngrep, som arrondering av nivåer, gir nye muligheter til å innføre universelt utformede innganger og forbedre bruken av arealene innendørs. Dette påvirker ikke fasadene til Årstadhuset vesentlig. Man kan stille spørsmål ved hvorvidt det er nødvendig å heve terrenget utenfor hovedinngangen til Årstadhuset, når det allerede foreligger en universelt utformet tilkomst fra øst. Er det riktig å fjerne trappetrinnene til kulturminnet til fordel for universell utforming fra en annen retning? De prosjekterende (ARK og LARK) og Helse Bergen har hatt fokus på å styrke den historiske gangaksen i nord-sør retning og mener dette er et positivt og nødvendig grep totalt sett.

Nedsenket skjermet hage er for øvrig et ganske stort inngrep, både i terrenget og inn mot det bevaringsverdige bygget, og er et helt nytt element som bryter med det gamle. Noe som for mange kan oppfattes som fremmed ved Årstadhuset. Man må imidlertid se det opp mot andre tiltak rundt den skjermede hagen. Vegetasjonen rundt muren vil være med på å skape en buffersone mot den skjermede hagen, og sammen med Bergensgjerdet som skaper ytterligere avstand til hagen, vil trolig ikke terrenginngrepet oppleves som voldsomt eller fremmed fra dette ståstedet. Det vil bli dempet av vegetasjonen, både innenfor og utenfor den skjermede hagen, og terrenginngrepet vil ha lite å si for fjernvirkningen.

Endring av akuttmottakssonen mot nord gjør at tankanlegget som i dag står sårt til på nordsiden av Årstadhuset blir fjernet. Dette er en positiv konsekvens for fjernvirkningen av bygget og bruken av dette arealet.

Nye murer og gjerder på nordsiden bidrar også positivt til at et område som i dag er ganske «ruskete» og lite hyggelig, blir oppgradert. Dette vil være en fordel ikke bare for pasientene, men i tillegg i forhold til gravplassen som også er et kulturminne, og fordel for de besøkende til gravene. Det som er viktig er selve utformingen av disse murene og gjerdene, og ikke minst tilslutningen til fasadene. At de utformes på en slik måte at de er taltalende for både pasienter, ansatte og tar hensyn til gravplassen, samtidig som de oppfyller sin funksjon og bidrar positivt til fjernvirkningen av anlegget.

Oppsummert så mener vi at tiltakene utendørs på prinsipielt grunnlag ikke påvirker kulturminnene vesentlig, gitt at disse utformes på en god måte. Detaljene må bli nærmere redegjort for og omforent på byggesaksnivå.

2.2 Belysning

2.2.1 Belysningstiltak

Dagens situasjon: Den eksisterende belysningen rundt Årstadhuset er sammensatt og består av både nye og eldre armaturer. Det er typiske moderne gatelys, en type parkbelysning i tallerkenform på en avtrappet konisk stolpe i galvanisert stål, samt granittsøyler med lampeskjerm i glass fra da sykehuset ble bygget.

Bilder fra SLA (LARK), som viser eksisterende belysningsarmaturer i området rundt Årstadhuset.

Det er også belysning montert på fasaden på Portnerboligen og Overlegeboligen. Lampene er montert på fasaden i ulike høyder uten å ta hensyn til bygningenes symmetri. Armaturene er etterlikninger av historisk belysning. På det ene hjørnet av Portnerboligen ser det ut som det er en original lampe med smijerns ornament.

Tiltak: Belysningsarmaturer montert på deler av fasadene mellom vinduene. De to eksisterende armaturene på hver side av hovedinngangen til Årstadhuset reetableres etter hverandre i området mellom gangtilkomsten og skjermet hage, de vil da lede mot inngangspartiet.

Begrunnelse: Man må sørge for at det er tilstrekkelig belysning på utearealene, og da spesielt på kjørbare og gangbare adkomster. En belysning med pullerter eller lave stolper er ikke mulig alle steder da disse vil være i veien for manøvrering av kjøretøy. Alternativet er da høyere stolper med kraftigere lyskilder, eller å plassere armaturene på fasaden slik at de ikke er i veien for trafikken.

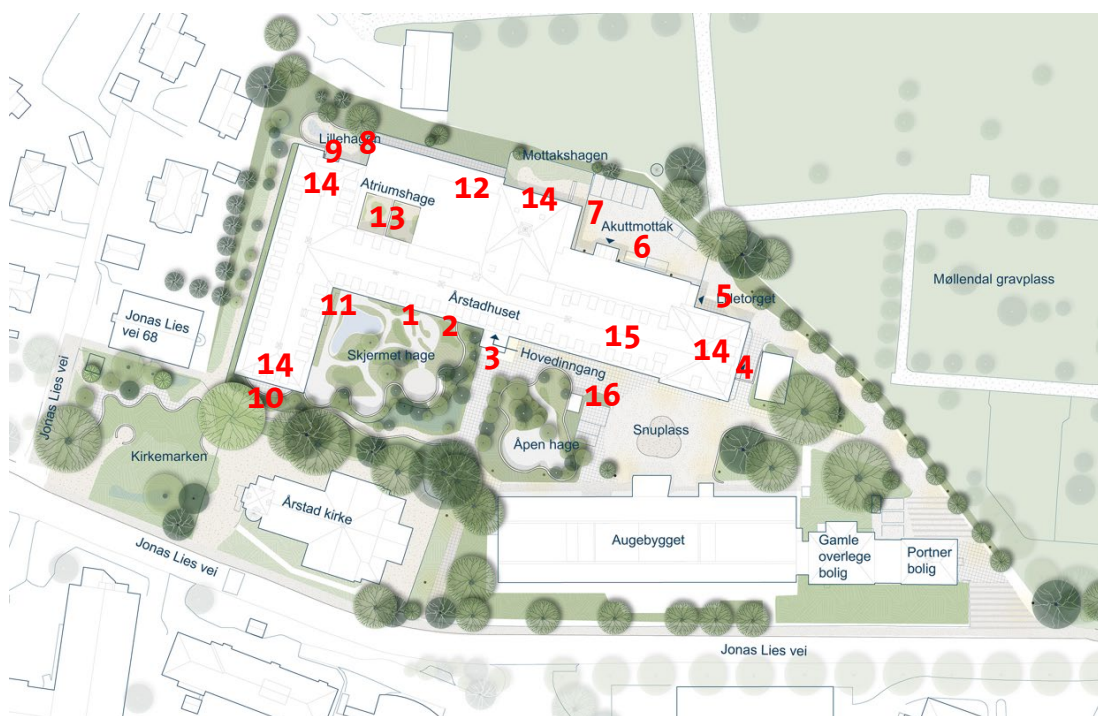
Utforming: Det foreslås, i tillegg til å bruke de eldre armaturene ved hovedinngangen, også en mer moderne armatur med et tidløst formspråk, som i liten grad påvirker opplevelsen av fasadens rytme og ornamentikk. Det er utarbeidet et belysningskonsept av belysningskonsulent Henning Larsen, men dette vurderes ikke som et nødvendig vedlegg til plandokumentene. Belysning vil være et tema på byggesaksnivå.

2.2.2 Konsekvensene av belysning sett fra kulturminneperspektiv

Selv om dette påvirker fasader direkte, vil likevel helheten slik oppleves enklere og renere, og bygningen vil i liten grad skjermes av høye lysarmaturer i forkant. En tilsvarende strategi er brukt på Portnerboligen. Men i motsetning til hvordan det er gjort der, skal det etterstrebes å montere armaturene på samme høyde, og at de opptre symmetrisk omkring innganger, vinduer og andre arkitektoniske elementer. Dette redegjøres for i byggesøknaden.

2.3 Nummererte fasadetiltak Årstadhuset

Se nummerering i overskriftene i pkt. 2.3 for plassering av fasadetiltakene:

Oversiktskart - fasadetiltak – vist med nummerering.

2.3.1 Fasader og vinduer – fasadetiltak nr. 1

Dagens situasjon: se utsnitt under og bilder av Årstadhuset vist tidligere i rapporten.

Utsnitt av eksisterende fasade mot sør, med dagens (ikke originale) vinduer.

Tegnet av Bølgeblikk Arkitekter.

Tiltak: Se vedlegg Snitt og oppriss. Generelle utbedringer skal gjøres i hht. forvaltningsplan Kvinneklubben og landsverneplanen for helsesektoren. 3 hovedgrep:

- Hovedbygg 1922-25: Vinduene skal tilbakeføres til opprinnelig uttrykk med samme format og inndeling, ny puss og maling på fasadene.
- 70-talls tilbygg: Bevare eksisterende vindusformat og inndeling, med reduksjon av antall åpningsbare vinduer. Fasaden etterisoleres utvendig og vinduene flyttes ut tilsvarende slik at det blir lik plassering som i dag.
- 90-talls tilbygg: Vindusformat beholdes, men den horisontale sprossen senkes så den forholder seg til den i 70-tallsbygget. Fasaden isoleres utvendig som i 70-tallsbygget.

Begrunnelse: Fasadetiltak på Årstadhuset tar utgangspunkt i formål og begrunnelse for vernestatus listeført kulturminne fra Riksantikvaren: «*Vernet skal sikre bygningens opprinnelige arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige vinduer, dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes.*»

Fasadene på Årstadhuset ønskes bevart så langt det lar seg gjøre, men noen inngrep/nye tiltak må gjøres grunnet de nye funksjonene som skal inn.

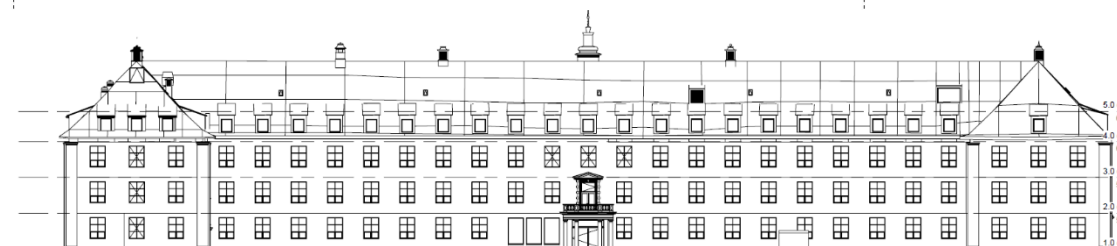
Utforming: Alle vinduer fra plan U1, 1, 2 og til plan 3 må byttes. I den forbindelse vil det i hht. forvaltningsplanen for Kvinneklubben tilbakeføres vinduer i det eldste bygget til det originale uttrykket fra 1925: med oppdeling i 6 felt med sprosser og opprinnelig detaljutforming, omramming, vannbrett, fargesetting, m.v. Vinduene må detaljutformes i hht. robusthet/sikkerhet.

I tilbyggene vil det byttes til vinduer som ser ut slik de gjør i dag. Noen steder er det nødvendig å blende av vinduer på grunn av tilstøtende vegger innvendig, og der dette er nødvendig, lages det relieff i fasaden slik at man opprettholder strukturen og rytmen i fasaden. Der det lages inntrukne «balkonger» for at pasientene skal få tilgang til frisk luft, byttes vinduene ut med en ramme som etterligner vinduene. Det settes inn netting istedenfor glass slik at man får et likt visuelt uttrykk, mens pasientene får frisk luft, se pkt. 2.3.14. Det er også lagt inn noen nye vinduer i samme avstand som eksisterende vinduer, som vil oppleves som en del av det helhetlige uttrykket.

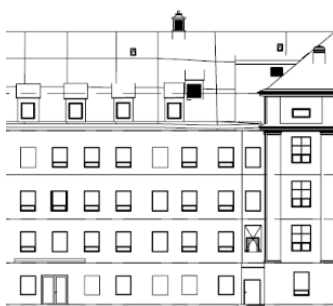

Over og under: Utsnitt av dokumentet snitt og oppriss. SLA.

Over: Fasade mot syd etter tilbakeføring til opprinnelig uttrykk mtp vinduer. Kilde: Bølgeblick Arkitekter. Blendete vinduer vist med enkel/tynn strek.

Tegninger viser tilbakeføring av vinduer; i nord, øst og vest. Blendete vinduer vises med kun omramming/relieff. På fasadene mot øst blendes det av noen vinduer/dør.

På nordfasaden er det blanding av vinduer på tilbygget fra 1994, se til venstre.

Under: utsnitt av perspektivskisser, utarbeidet av SLA/Bølgeblick. Viser tilbakeføring av vinduene i plan 1, 2 og 3.

Utsnitt av nordfasaden.

2.3.2 Solskjerming – fasadetiltak nr. 2

Dagens situasjon: ingen solskjerming utvendig.

Tiltak: Utvendig solskjerming.

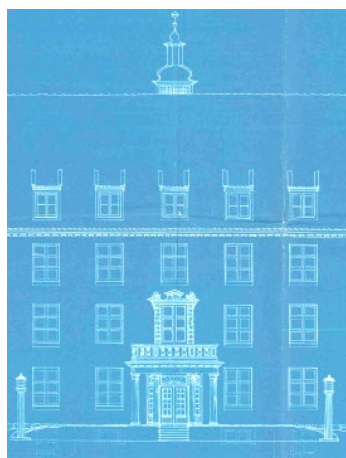
Begrunnelse: I samarbeid med de andre konsulentene er det konkludert med en anbefaling om å legge inn solskjerming på alle fasader, på grunn av strenge energikrav, krav til miljø og av hensyn til pasientene.

Utforming: Ref. informasjonsark om markiser og solskjerming fra Byantikvaren Oslo anbefales det at plassering og utforming av solskjerming tar hensyn til verneverdiene, og monteres på en måte som i minst mulig grad endrer bygningens fasadeuttrykk. Det er da mulig både for pasientene å redusere lysinnslipp, og samtidig skjermer de fra å eksponere seg for omgivelsene. Det er tenkt å legge inn screens, evt markisolett, som er tilpasset og festet i vindusrammen slik at de er minst mulig dominerende på fasaden. Dette er en løsning som er gjennomført på flere verneverdige bygg. Bl. a. gjennomført på Møhlenpris skole.

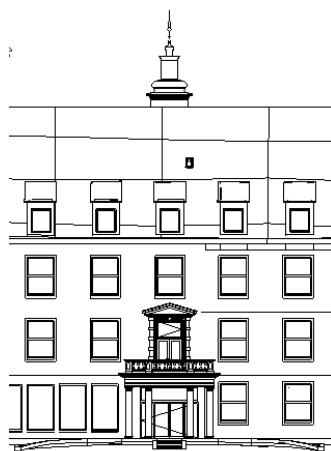
2.3.3 Hovedinngang – fasadetiltak nr. 3

Dagens situasjon: se utsnitt i midten under.

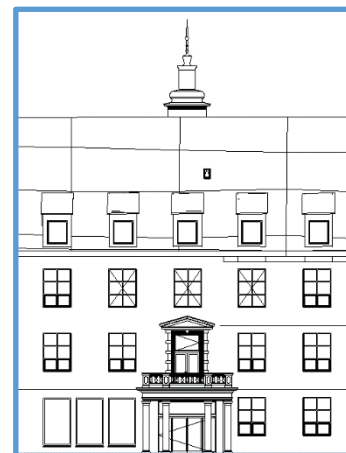
Tiltak: Se utsnitt til høyre under, endringer inngang og vinduer vest for inngangen. Den eksisterende konstruksjonen med søyler og altan ved hovedinngangen bevares.

Utsnitt hovedinngang syd, 1926

Utsnitt hovedinngang syd, eksisterende

Utsnitt hovedinngang syd, ny

Begrunnelse: Eksisterende skyvedør til hovedinngang og utgangsdør til balkong skiftes ut pga sikkerhetskrav. Tilpasninger av terreng og rampe ved hovedinngang er beskrevet som utomhustiltak, og gjennomført for å få universelt utformet tilkomst til bygget fra sør, der man spiller på og forsterker gangaksen som har vært fra langt tilbake i tid. For å beholde mest mulig dagslys inn til kantinen og ekspedisjonen (vest for hovedinngang) beholdes 3 av de eksisterende store vinduene ved hovedinngangen, men glasset byttes på grunn av sikkerhet.

Utforming: Det vil bli noen tilpasninger i terreng rundt trapp og rampe (se beskrevet under utomhustiltak). Store vinduer vest for inngangsdør reduseres til 3 stk. Skifte av skyvedør i inngangen.

2.3.4 Fjernet innganger plan U1 og plan 1 – nye vinduer – fasadetiltak nr. 4

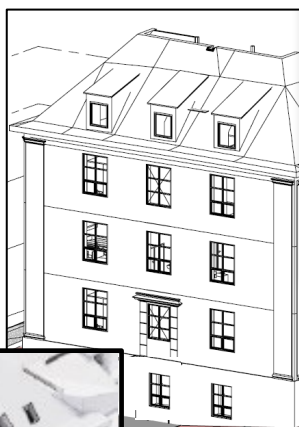
Dagens situasjon: se bilder.

Tiltak: Eksisterende dør utgår på plan 1 og omgjøres til vindu i luftebalkong.

I plan U1 settes inn nye vinduer, det ene erstatter tidligere dør innerst under repositet.

Begrunnelse: Ønskelig å få til gode lysforhold i U1 og ikke lenger nødvendig med dør pga arealendringer nede. Behov for luftebalkong i plan 1.

Utforming: De nye vinduene nede er litt mindre format enn vinduene i etasjene over. Luftebalkong løses på samme måte som beskrevet tidligere i 2.3.1.

Bilder og illustrasjoner av SLA og Bølgeblick.

Illustrasjonene viser dør plan U1 fjernet og erstattet av vindu, samt luftebalkong direkte over i plan 1.

2.3.5 Rolig inngang pasienter på Lilletorget, plan U1 – fasadetiltak nr. 5

Dagens situasjon: se bilde under.

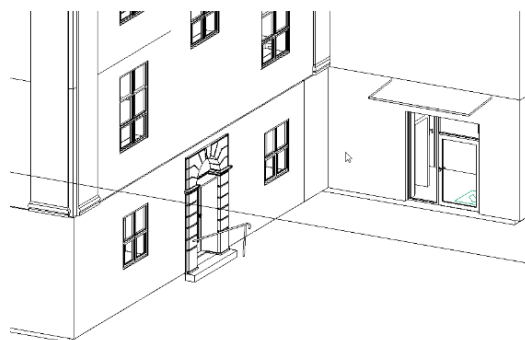
Tiltak: Det etableres en ny «rolig» inngang til akuttmottaket mot øst i tilbygget fra 1994 for pasienter som kommer på egenhånd (dør til høyre på bildet). Her rives et teknisk rom og det settes inn en enkel dør med glassfelt venstre side, med et lett tak over. Trapp ned til rømningsdør fjernes (trinnene gjenbrukes et annet sted i prosjektet, dør til venstre på bildet).

Begrunnelse: Endret planløsning gir behov for nye tilkomster som er universelt utformet.

Utforming: Inngangen til høyre (rolig inngang for pasienter) må være på en liten forplass sammen med en eksisterende rømningsdør, til venstre. Rømningsdøren byttes, men motivet i fasaden beholdes og det tilstrebes tilsvarende utforming på dør, uttrykk og materialitet som originalt.

Dagens utgang mot nord og dør til teknisk rom
Bilde fra google maps.

Ny inngang til akuttmottaket og eksisterende rømningsvei.
Illustrasjon fra Bølgeblikk Arkitekter.

Tilpassete inngangspartier. Utsnitt av perspektivskisser, vist uten trær. SLA

2.3.6 Akuttmottaket plan U1 – fasadetiltak nr. 6

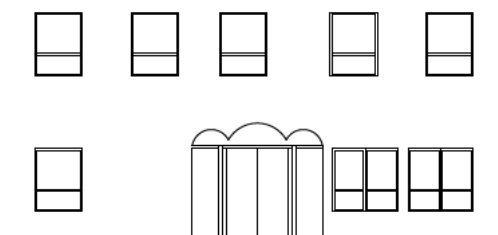

Dagens situasjon: se utklipp fra google maps til venstre. Tilbyggets inngangsparti (med tak) og fasade fra 1994, samt tilkomstareal, har sett sine bedre dager.

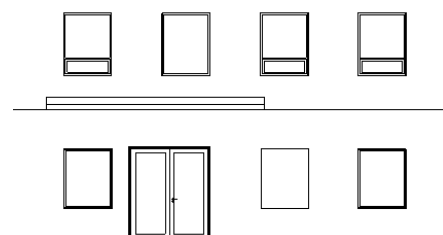
Tiltak: Akuttmottaksdøren i plan U1 flyttes litt østover. Nytt tak over ny dør i mottakssituasjonen. Eksisterende buet tak rives.

Begrunnelse: Dør flyttes slik at tilkomsten for ambulanse og politi skal bli lettere, manøvreringsarealet for bilene ivaretas. Nytt tak over mottakssituasjonen beskytter mot innsyn.

Utforming: Nytt enkelt flatt tak over inngangen oppføres uten søyler for å løse akuttinngangens utfordringer.

Fasadeutsnitt nord - Dagens akuttinngang
Illustrasjon fra Bølgeblikk Arkitekter.

Fasadeutsnitt nord - Ny akuttinngang flyttet litt østover
Illustrasjon fra Bølgeblikk Arkitekter.

Under: utsnitt av perspektivskisser som viser akuttinngang, SLA.

2.3.7 Utgang til ny hage «Mottakshagen» fra plan U1 – fasadetiltak nr. 7

Dagens situasjon: se bilde under. Buet dør i midtfløyen mot øst med tak over.

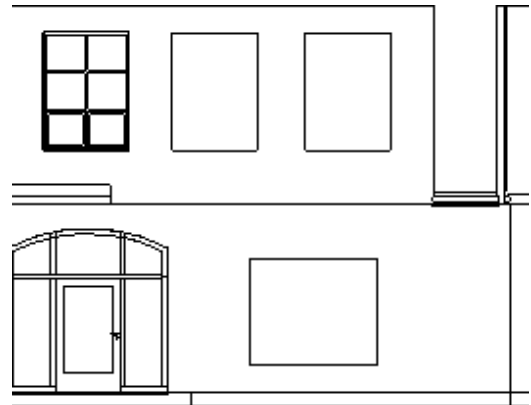
Tiltak: Ny dør settes inn der eksisterende dør står på den eldste delen av bygget. Taket over døra rives. Flere vinduer blendes av.

Begrunnelse: Ny dør ivaretar uttrykket i fasaden og sikkerheten. Eksisterende takoverbygg rives for å slippe inn mer lys til korridoren inne.

Utforming: Motivet i muren beholdes, og for vinduene som blendes av vil relieffene stå tydelig fram så man kan lese det opprinnelige uttrykket og rytmen i fasaden.

Dagens utgang. Bilde Bølgeblick.

Ny utgang til mottakshagen. Illustrasjon Bølgeblick.

Til venstre: utsnitt av perspektivskisser viser akuttinnngang, SLA.

2.3.8 Riving av balkong og eksisterende dør på tilbygget fra 1975 – fasadetiltak nr. 8

Dagens situasjon: se bilde fra Bølgeblick under. Dør fra plan 1 til liten balkong.

Tiltak: Rive balkong og eksisterende dør ut til balkong på vestsiden av 1975-tilbygget.

Begrunnelse: rives pga endret planløsning.

Utforming: Sideveggen til tilbygget blir uten lysåpninger, og skaper en rolig fasade mot Lillehagen.

Bilder og illustrasjoner av SLA og Bølgeblick.

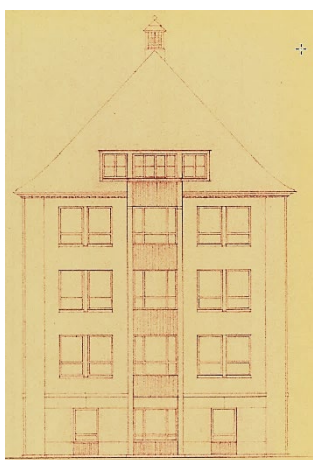
2.3.9 Utgang til «Lillehagen» fra vestfløy mot nord – fasadetiltak nr. 9

Dagens situasjon: se midterste illustrasjon under. Tegnet av Bølgeblikk. Se også bildet under 2.3.8.

Tiltak: To dører innsettes i tilbygget fra 1960 på vestfløyen (mot nord). Den ene døren er ny plassering, den andre erstatter eksisterende dør. Sidevindu ved siden av døråpningene. Nytt tak monteres over dørene. Det settes også inn 3 nye vinduer

Begrunnelse: Det etableres 2 dører for å gi tilgang til to avdelinger fra Lillehagen. Taket over dørene skal beskytte mot regn. Vinduet som utvides i høyde skal gi mer lys inn i spiserommet, samt gi en bedre sammenheng og motiv i forhold til begge dørfeltene.

Utforming: Det settes inn en ny dør i spiserommet i vindusåpningen til venstre lengst inn mot hjørnet. Ny dør fra korridor og ut til nye Lillehagen erstatter dagens dør. Det etableres et nytt lite tak som spenner over begge dørene. Vindu til høyre for midtstilt dør utvides slik at det får samme høyde som opp til glassfeltet over dørene.

60-talls tilbygg, originaltegning.

Dagens situasjon, Bølgeblikk Arkitekter.

Ny utgang mot nord, vestfløy nye vinduer i plan U1.

2.3.10 Fjernet lysgraver, nye vinduer vestfløy mot sør – fasadetiltak nr. 10

Dagens situasjon: se illustrasjonen under, av Bølgeblikk, og bildene i pkt.2.1.11. Lysgrav ved 3 vinduer mot sør. Asfaltflate helt inn mot lysgravene.

Dagens situasjon med lysgraver, asfaltflate.

Nye vinduer mot sør plan U1, vestfløy

Tiltak: I enden av vestfløyen mot sør fjernes 3 lysgraver og 3 nye vinduer settes inn.

Begrunnelse: Behov for mer dagslys inn i plan U1, nye vinduer etableres for å gi mer lys til oppholdsrom.

Utforming: Lysgravene fjernes og vinduene får en naturlig plassering i fasaden ved at terrenget senkes noe. Vinduene får sprosser vertikalt og horisontalt for å stå i stil til de øvrige nye vinduene.

2.3.11 Utgang til nedsenket syd, plan U1 og 1 – fasadetiltak nr. 11

Dagens situasjon: Se bilde av dagens situasjon under, tatt av Bølgeblikk Arkitekter. Eksisterende dør med trinn ned til plan 1. Blendet opprinnelig dør. Lysgraver i hjørnet og langfasade mot sør.

Tiltak: Fjerne eksisterende dør fasade mot øst, sette inn ny dør i plan 1 til utvendig luftbalkong og ny dør rett under i plan U1. På fasade mot syd (langfasaden) blendes ett vindu av og ny dør settes inn der vindu opprinnelig var. Lysgravene fjernes pga senket terreng her.

Begrunnelse: Dette er den største og mest skjermede hagen som de fleste pasientene kan benytte. Det betyr at det må etableres flere utganger til hagen slik at pasientene får enkel tilgang. Tiltakene gjennomføres både av praktiske årsaker (i forhold til planløsning og funksjoner inne), men også for å rydde i fasaden og tilbakeføre noe av det opprinnelige.

Utforming: På vestfløy-fasaden som vender mot øst i denne hagen, er det et flott motiv rundt vindu og en tidligere dør. I dag er døren i dette motivet murt igjen og en ny dør er satt inn til venstre for opprinnelig plassering. Den eksisterende døren til venstre for original plassering foreslås fjernet. Det skal settes inn ny dør slik det var originalt i motivet, i plan 1. Denne leder ut til en utvendig luftbalkong. Under balkongen legges det inn en ny dør for utgang fra U1. Denne døren vil ligge tilbaketrukket under balkongen, men i forlengelse av motivet over i fasaden.

For fasaden mot sør blendes det av ett vindu inn mot innerhjørnet på bygget. Den nye døra fra trapperommet i plan U1, til høyre for avblendet vindu, plasseres sentrert under vinduene over. Det monteres et enkelt tak over døren.

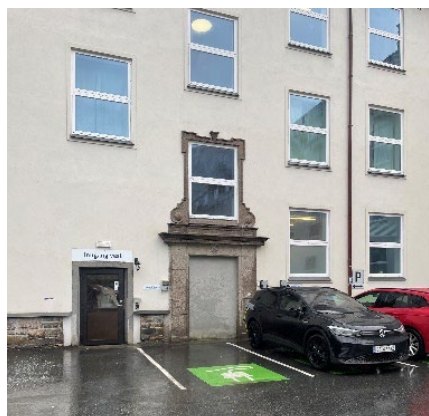

Dagens situasjon i hjørnet mot sør, med lysgraver. Bølgeblikk.

Over: Ny utgang mot syd fra trapperom. SLA perspektiv.

Under til venstre: Dagens utgang syd-øst i vestfløy.

2.3.12 Teknisk rom på tak mot nord – fasadetiltak nr. 12

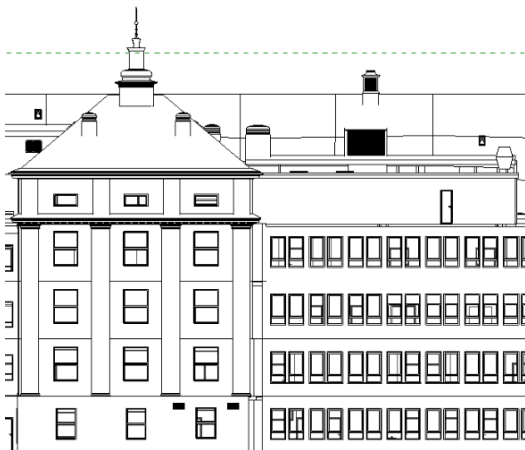
Dagens situasjon: I dag er det et tilbaketrukket teknisk rom på taket av tilbygget fra 1975.

Tiltak: Volumet beholdes, fasadene isoleres og det legges inn 3 nye vinduer, samt ny dør.

Begrunnelse: Det skal etableres et farmasi-tun her med arbeidsplasser, slik at man må få inn lys til lokalene. Døren utvides i bredde for mulig utskifting av aggregat.

Utforming: Vinduene får samme format som på fasaden i tilbygget under. Døren utvides i bredde.

Nordfasade: Dagens tekniske rom på tak

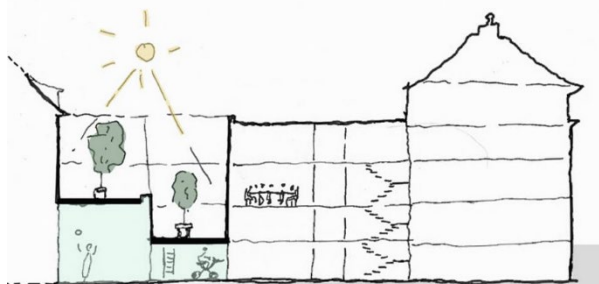

Nordfasade: Nye vinduer i tidl. teknisk rom. Utsnitt perspektivskisser under, SLA.

2.3.13 Innvendig atrium – fasadetiltak nr. 13

Dagens situasjon: Det er ingen atrium i bygget i dag. Tilbygg mot nord gjør bygningsvolumet dypt og vanskelig med lysinnslipp.

Illustrasjon fra Bølgeblick Arkitekter, viser tidlig konsept med åpent atrium.

Tiltak: Lage atrium i to nivå i tilbygget fra 1975, der man åpner opp fra opprinnelig hovedbyggs nordfasade og et stykke inn på tilbygget.

Begrunnelse: Atrium gir mulighet for innslipp av dagslys. Pga tilbygg så har Årstadhuset en dyp bygningskropp med lite dagslys i kjernen.

For å få nok dagslys til funksjonene som skal inn, er det etablert et åpent atrium i tilbygget fra 1975. Dette vil gi dagslys inn til kjernen i bygget, i tillegg til å gi pasienter tilgang til frisk luft i et helt beskyttet uterom.

Utforming: Atriet er delt i to nivå, et nivå på plan 1 og et nivå på plan 2. Det gir mulighet for en treningssal under i plan U1 med dobbel takhøyde. Fasadene skal pusses og males som de gamle. Eksisterende fasade på hovedbygget mot nord inn mot atriet vil fristilles. Etter rivning, må tilstanden vurderes i forhold til om det finnes spor av opprinnelige fasadeelementer. Det legges inn en dør i den eksisterende veggen i hovedbygget i plan 2 for tilkomst til atriet. Vinduene i de nye fasadene får en litt annen inndeling for å få mest mulig dagslys til funksjonene, noe som ikke vil påvirke byggets fjernvirkning da fasadene ikke vil være synlige utenfra.

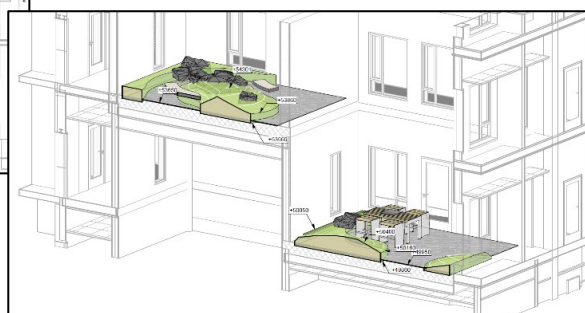
Nytt atrium i 1975-tilbygget, Bølgeblick. Illustrasjoner fra perspektivskisser og oversiktsplan, SLA.

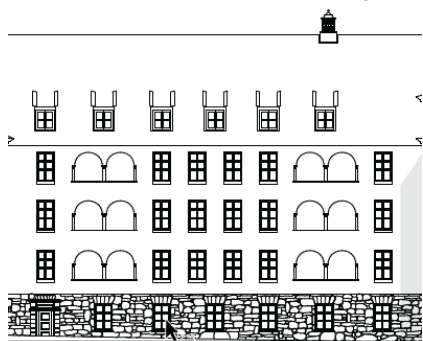
Over: utsnitt av oversiktsplan, viser atriets plassering i innerhjørnet av vestfløy hovedbygg.

Illustrasjon til venstre: Atriumshager (rolig hage t.v. og sosial hage t.h.) tegnet av SLA.

Snitt under av SLA og Bølgeblick.

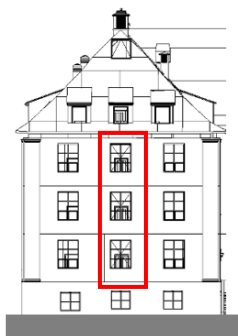

2.3.14 Inntrukne luftbalkonger – fasadetiltak nr. 14

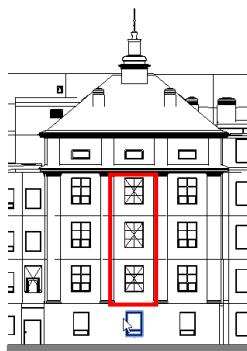

Over: Tegning fra 1925 viser tidligere buede inntrukne balkonger.

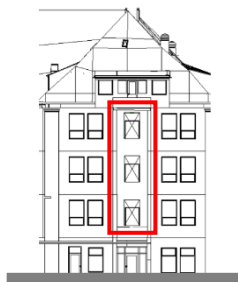
Fasade øst med 2 nye inntrukne luftbalkonger.

Fasade syd, vestfløy, med 3 nye inntrukne balkonger.

Fasade nord, midtfløy, 3 nye inntrukne balkonger.

Fasade nord, vestfløy, 3 nye inntrukne balkonger.

Dagens situasjon: Det er ikke luftbalkonger i bygget i dag, men det har tidligere vært det (se til venstre, buede åpninger.)

Tiltak: etablere nye inntrukne luftbalkonger i Årstadhuset, vist med rødt:

- Fasade øst i plan 1 og plan 3.
- Fasade syd i vestfløy, plan 1-2-3.
- Fasade nord i midtfløy, plan 1-2-3.
- Fasade nord i vestfløy, plan 1-2-3.

Begrunnelse: Det er et krav at pasienter skal ha tilgang til frisk luft og uteareal, og dette kravet har vært førende for prosjektet. Det etableres derfor inntrukne balkonger i forbindelse med skjermingsenhetene i enden av vestfløy, østfløy, og mot nord i midtfløyen.

Utforming: Se pkt. 2.3.1 og vedlegg Snitt og oppriss. Vinduene i hovedbygget fra 1925 tilbakeføres til original oppdeling med seks felt og sprosser, og for at åpningene på balkongene skal fremstå som vinduene, vil de få samme ramme med seksdeling med metall-mesh i stedet for glass. Det nyklassisistiske motivet blir ikke vesentlig endret med dette grepet. Løsningen beskrives nærmere på byggesaksnivå.

2.3.15 Tak – tekniske installasjoner – fasadetiltak nr. 15

Dagens situasjon: se bildet under. Eksisterende ventilasjonsrister i arker i takflate mot syd.

Tiltak: Nye ventilasjonsrister i øst-, vest- og nordlig fasade vil etableres etter samme prinsipp som eksisterende rister, markert med rød sirkel på bildet.

Begrunnelse: Eksisterende ventilasjonsrister i takflate mot syd skal ikke benyttes til ventilasjonsinntak i nytt prosjekt på grunn av utfordringer knyttet til å hente inn luft fra oppvarmet sørfasade.

Utforming: se illustrasjon under til høyre. Nøyaktige detaljer må avklares på byggesaksnivå.

Eksisterende ventilasjonsinntak

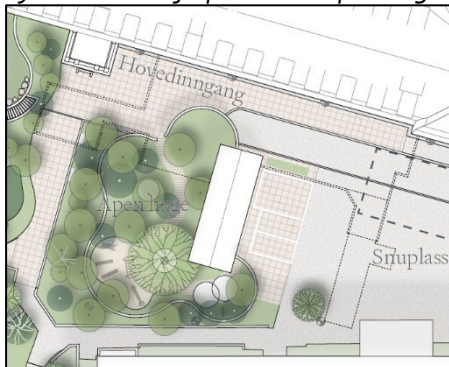

*Lilla: Nytt ventilasjonsinntak.
Oransje: Nytt ventilasjonsavkast som
innplasseres i takrytter.*

2.3.16 Renovasjonstiltak, heishus og trafo v/Årstadhuset - fasadetiltak nr. 16

Ny vareheis/trafo plassert v/åpen hage.

Over: Kombinert vareheis, trafo og renovasjonsløsning U1.

Under: oppriss heishus/trafo fra snitt og oppriss, SLA.

Dagens situasjon: Asfaltert parkeringsareal.

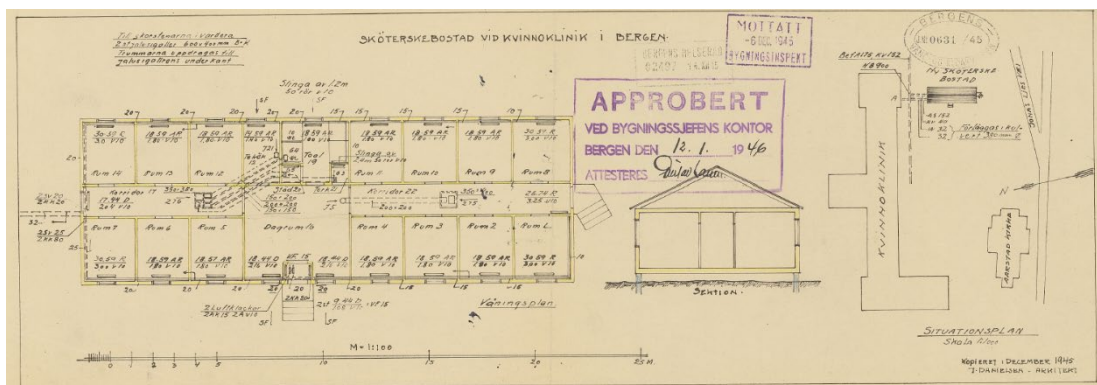
Tiltak: Utvendig tiltak blir vareheis i nytt frittstående bygg ved snuplassen mellom Augebygget og Årstadhuset. I samme nybygg anlegges trafostasjon sammen med renovasjonsløsning og lagerplass.

Begrunnelse: Avfallsrom for mellomlagring av avfall i tilknytning til underjordisk kulvert og vareheis må etableres. Det meste av logistikk vil foregå i kulvert under bakken fra den sentrale delen av sjukehuset. For å avlaste transport av avfall ut av bygget er det lagt en vareheis i tilknytning til forplassen mellom Augebygget og Årstadhuset, som et frittstående lite bygg.

Utforming: Det lille bygget vil knyttes til muren mot åpen hage og mot p-plassene slik at det er enkelt for renovasjonsbilen å hente avfallet. Detaljer rundt utforming avklares i detaljeringsfasen på byggesaksnivå.

Ifølge arkitekten (Bølgeblick) er heishusets utforming inspirert av en boligbrakke for sjukepleiere som lå på forplassen tidligere, litt lenger mot øst. Se tegning nederst av «Skjøterskebostad vid Kvinnoklinik i Bergen» innsendt i slutten av året i 1945 og godkjent i januar 1946.

Under: kopi av søknadstegning for sjukepleierbolig, oversendt til Nordplan av Bølgeblick Arkitekter.

2.3.17 Konsekvensen av fasadetiltakene fra kulturminneperspektiv

Fasadetiltakene som foreslås får delvis store konsekvenser for fasadeuttrykket. F.eks. vil en trapp som rives endre måten man leser fasaden på. Likevel er konsekvensene av fasadetiltakene hovedsakelig at Årstadhuset tilbakeføres mer mot det opprinnelige arkitektoniske uttrykket enn i dagens situasjon.

Riktignok er noen av fasadetiltakene ikke en kopi av det opprinnelige ved Årstadhuset, men selv om tiltakene utformes tilpasset vår tid og som kontrast til det historiske bygget, så kan konsekvensen av ombyggingstiltakene likevel være positiv.

*Illustrasjon utarbeidet av SLA og Bølgeblick.
Luftebalkonger og tilbakeføring av vinduer*

Det kom innspill fra fylkeskommunens seksjon for kulturarv i et kulturminne-dialogmøte om at de ikke ønsket etablering av inntrukket luftebalkong sentrert over hovedinngangen på sydfasaden. Innspillet gikk på at de ønsket at luftebalkongen som vist i 3. etasje ble flyttet bort fra hovedinngangspartiet.

På grunn av byggets vernestatus kan det imidlertid ikke etableres utenpåhengte balkonger. Tidligere nevnte behov (funksjoner, planløsninger, logistikk og andre faktorer for best mulig helsetjeneste for pasientene, samt best mulig arbeidshverdag for de ansatte) gjør at foreslåtte luftebalkong over hovedinngangen sees på som en svært egnet og nødvendig plassering. Det vil ikke være mulig å flytte luftebalkongen ifølge Bølgeblick (ARK).

Se utsnitt av SLA/Bølgeblicks illustrasjon til venstre som viser inntrukket luftebalkong i plan 3 over inngangen. Arkitekten argumenterer med at man ser nyanseforskjeller mellom ekte vindu og luftebalkong, men ellers framstår åpningene som en tilbakeføring til opprinnelig uttrykk, også med sprosser. Luftebalkonger har vært et kjent element ved Kvinneklinikken, selv om plassering og utforming den gang var annerledes enn de nye som nå foreslås.

Øvrige nye luftebalkonger er også plassert symmetrisk i fasaden.

Fasadetiltakene vil for fjernvirkningens del ikke være noen negativ konsekvens. I prinsippet oppfattes konsekvensene av ombyggingstiltaket å påvirke kulturminnene positivt, og fasadene får omsorg og et løft i forhold til dagens situasjon.

2.4 Mulige nærmiljøtiltak – bl.a. terrengmurer, gangforbindelser m.fl.

Over: Oversiktsplan av planområdet/nærmiljøet. SLA.

Nærmiljøtiltak nummereres i oversiktsplanen, som er zoomet inn på utsnittet under:

2.4.1 Fortausløsning Jonas Lies vei – nærmiljøtiltak nr. 1

For bedring av trafikksituasjonen skal det utvides fortausbredde langs nordsiden av Jonas Lies vei der det er mulig. Utvidelsen vil i hovedsak skje ut mot veibanen (sørover). Forbi Årstad kirke er det tosidig fortau. Fortausløsningen vil ikke gå inn på kirkens eller gravplassens areal, i tråd med ønske/anbefaling fra kirken/gravplassmyndigheten.

Fortauet reguleres så bredt som mulig, i hovedsak ca 2,5 m fortausbredde. Se dokumentet 'Lengde- og tverrprofiler veg' som vedlegg til planforslaget, som viser veibredde, fortau og tiltak langs Jonas Lies vei.

2.4.2 Mulig tiltak ved Årstad kirke, terrengmur – nærmiljøtiltak nr. 2

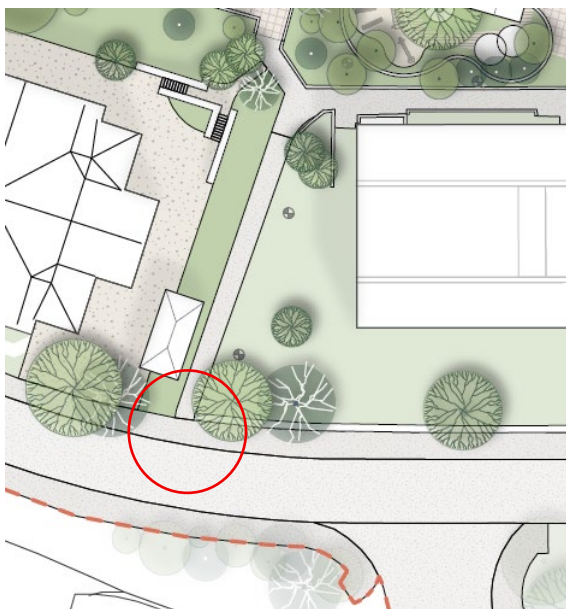

Dagens situasjon: Smal åpning i terrengmuren mot Jonas Lies veg.

Tiltak: Åpningen i muren mellom kirken og Augebygget kan gjøres bredere, men dette er egentlig ikke ønskelig sett fra menighetens syn eller av kulturminnehensyn. Større åpning i muren er heller ikke et avgjørende prinsipp.

Begrunnelse: Dagens gangtilkomst er ikke universelt tilgjengelig eller rullbar pga trinnene nedenfor kirken/Augebygget.

Utforming: Denne gangforbindelse kan gjøres lettere tilgjengelig og rullbar ved å fjerne trinnene ned mot Årstadhuset og heve terrenget der gangforbindelsen skal gå, som beskrevet i pkt. 2.1.2. Dette vil ikke påvirke de gamle trappeløsningene ved kirkens nord-østlige areal mot Årstadhuset eller de gamle murene der.

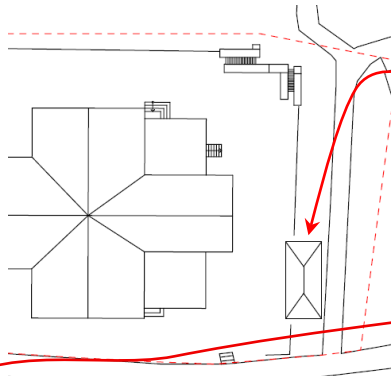

Utsnitt av oversiktsplan, utarbeidet av SLA.

Nordplan mener at en større åpning i terrengmuren ved fortauet ved Jonas Lies veg ikke vil forringe kulturminnene (murene) i seg selv, og at det vil forsterke gangaksen så tilkomst gjøres mer attraktiv og intuitiv. Dette er relativt små grep som ikke påvirker omgivelsene eller kulturmiljøet negativt. Representant for kirken har bedt om at man ikke gjør en slik utvidelse i retning mot kirken (vest), men snarere mot øst dersom det kan være aktuelt å utvide åpningen i muren.

Løsning vurderes på detaljeringsnivå. Terrengmurendringen utgår trolig fra reguleringsplanen, men det nevnes her i tilfelle dette skal være et åpent spørsmål seinere på byggesaksnivå.

2.4.3 Lagerhus ved Årstad kirke – nærmiljøtiltak nr 3

Dagens situasjon: ingen bod, Årstad kirke mangler lagerplass.

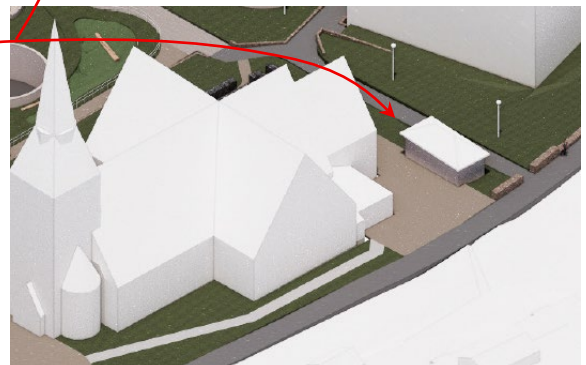
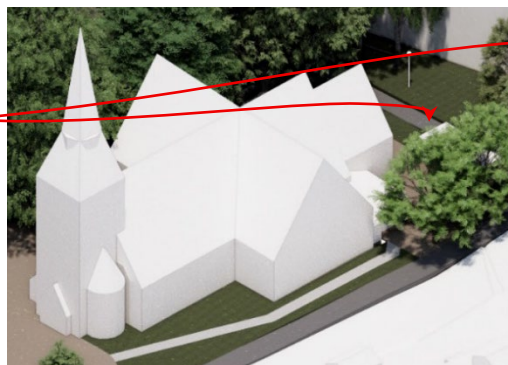
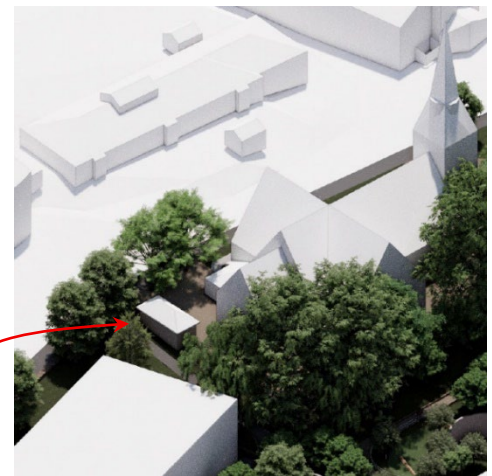
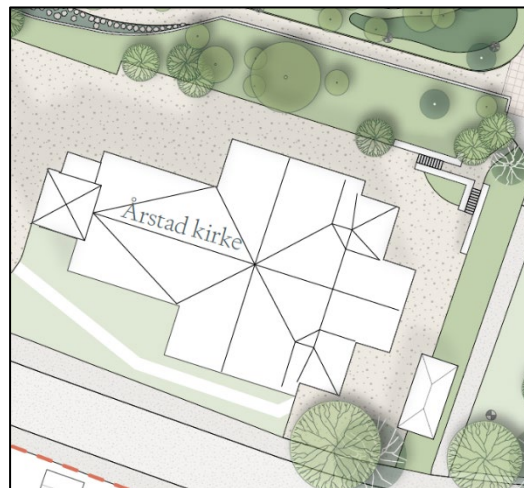
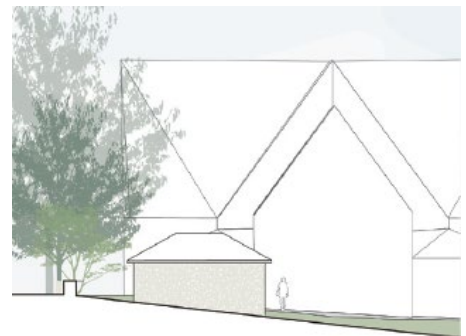
Tiltak: Oppføring av ny lagerbod på kirkens eiendom i øst. Stiplet linje til venstre viser kirkens eiendomsgrense.

Begrunnelse: Kirken mangler lagerplass for utstyr, og har hatt dialog med fylkeskommunen om mulig plassering av lagerbod. Fylkeskommunen oppfattes til å være positiv til tiltaket.

Utforming: Bodens utformes med valmet tak. Den må være lett tilgjengelig, uten å være i konflikt med parkering eller gangtilkomst. Utforming og plassering er avklart direkte mellom kirken og fylkeskommunen, også at åpning i gjerdet er akseptabelt. Det forutsettes at dette er kirkens anliggende og tiltaket blir ikke utført av Helse Bergen. Men vilkår innlemmes i reguleringsplanen.

Illustrasjon fra AKASIA m/plassering av lagerbod.

Illustrasjoner under fra SLA.

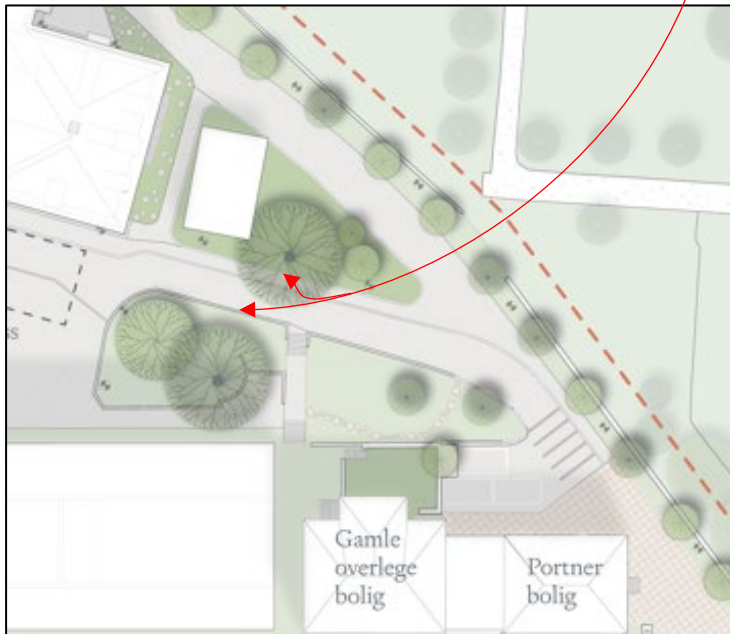

2.4.4 Innsnevring v/kulturminner – nærmiljøtiltak nr. 4

Bilder tatt av Nordplan.

Til venstre: Statuen «Familien» (laget av Jan Haugland), står blant trær, terrengmurer og trapp ved innkjøring til Årstadhuset.

Dagens situasjon: Bysten av øyelege Torstein Bertelsen (laget av billedhogger Nils Aas) står blant trær på opphevet grøntareal utenfor Augebygget. Se bilde t.v.

Tiltak: Mulig innsnevring av den grønne øya for å få til bedre tilkomst til Årstadhuset/Augebygget. Gangforbindelse etableres. Bysten flyttes trolig innendørs.

Begrunnelse: Må få til gode gangforbindelser og snarveier som er trafikksikre i området.

Utforming: Denne grønne øya utenfor Augebygget tåler en liten justering ved innsnevring av terrengmurene, dersom dette vurderes hensiktsmessig av trafikk-sikringshensyn. Dette eventuelle tiltaket gjøres skånsomt slik at trærne ikke tar skade.

Også den «grønne øya» øst for Årstadhuset tåler en justering ved innsnevring av det grønne. Men viktig at det store treet ikke tar skade og at statuen og sykkelparkeringen kan bestå.

Mest sannsynlig blir det ikke behov for noen innsnevring av de grønne øyene her, men det tas høyde for det her i tiltaksdokumentasjonen, så det kan være et åpent spørsmål ved behov uten å regulere det inn.

Illustrasjon til venstre: utsnitt fra oversiktsplanen. Skånsomme tiltak for å bevare trærne.

2.4.5 Nytt gatetun ved Portnerboligen – nærmiljøtiltak nr. 5

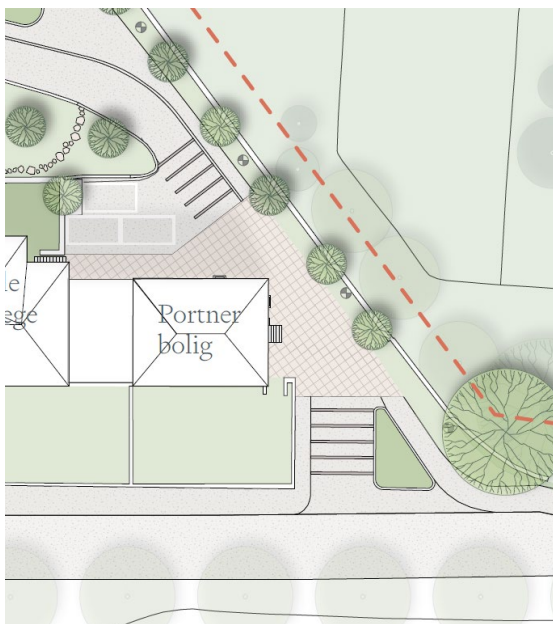
Dagens situasjon: Innkjøringen til Årstadhuset og Augebygget skjer fra Jonas Lies vei, via en avkjørsel øst for Portnerboligen. Adkomsten er romlig begrenset, med en trerekke og smijernsgjerde mot gravplassen på den ene siden, og bygningen med tilhørende trapp på den andre. Dette skaper en smal og uoversiktlig passasje for kjørende og gående. På det smaleste partiet er det ikke mulig å separere trafikantgruppene.

Bilder fra google maps.

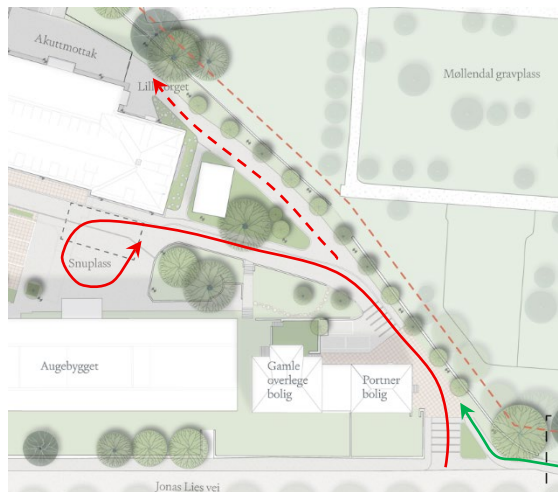
Tiltak: Det er ikke tilstrekkelig plass til å etablere separate felt for kjørende og gående iht Statens Vegvesens håndbøker. Derfor foreslås det et gatetun (kjørbar plass/shared space) der utforming og overflatematerialer legger til rette for at biltrafikken skjer på de myke trafikantenes premisser. Ny gangforbindelse fra gatetunet nordover og vestover etableres.

Begrunnelse: Gatetun etableres dels av hensyn til trafikksikkerhet (sameksistens av både mjuke og harde trafikanter), men også for å gi Portnerboligen en verdig forplass. Dette vil ikke forringe kulturmiljøet, og det vil fortsatt være mulig med utrykning.

Utforming: Gatetunet er utvidet til også å omfatte arealet opp til Lilleorget (Akuttmottaket) og til snuplassen mellom Årstadhuset og Augebygget. Gatetunet utformes med ulike typer belegning, og ved utkjørsel til Jonas Lies vei er kryssløsningen strammet opp med rabatt for å separere kjørende og gående. Detaljene rundt utformingen løses på byggesaksnivå, men det er viktig med belegning som tydelig senker farten forbi dette trange hjørnet til Portnerboligen, og som leder kjørende og gående i riktig retning. Gange og kjøring til plassen mellom Årstadhuset og Augebygget er primær-tilkomsten. Gange og kjøring til akuttmottaket sekundært.

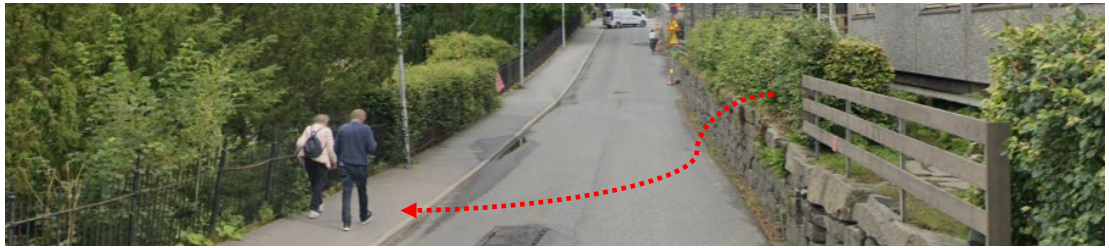

Illustrasjoner: utsnitt av oversiktsplan fra SLA.

2.4.6 Snarvei v/ Møllendal Gravplass – nærmiljøtiltak nr. 6

Dagens farlige «snarvei» over Jonas Lies vei, v/tregjerdet. Under: fortau og porten til gravplassen.

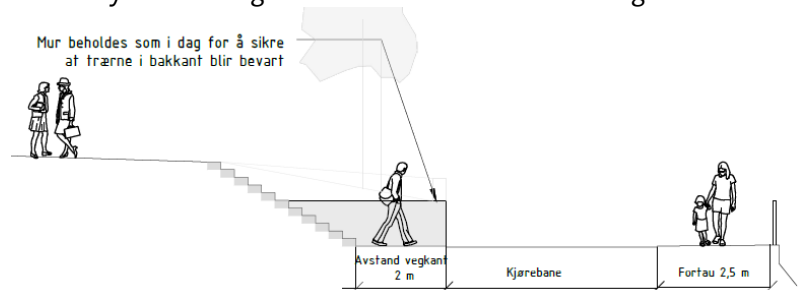

Dagens situasjon: Det er etablerte smijernsgjerder og terrengmurer mot gravplassen. På sørsiden av Jonas Lies vei, er det forsøkt å hindre bruk av snarvei over Jonas Lies vei ved å montere opp et tregjerde. Ved dette punktet hopper folk fra Haukeland-området ned fra terrengmuren og rett ut i Jonas Lies vei for raskeste rute til fortauet eller gangnettet gjennom gravplassen.

Tiltak: innføre noen trappetrinn ned mot Jonas Lies vei i sør, litt vest for dagens tregjerde. Dette innebærer å gjøre inngrep i dagens terrengmur på sørsiden av Jonas Lies vei, samt utvide for frisiktsoner her slik at personer trygt kan stå og se når det er klart for å krysse vegen via nytt fotgjengerfelt. Gjenbruke så mye som mulig av eksisterende stein fra terrengmuren.

Foto under: hvit strek ny fotgjengerovergang. Snitt t.h. viser trappetrinn ned til veinivået, tilbaketrukket parti før man går over gangfeltet.

Kilde Nordplan.

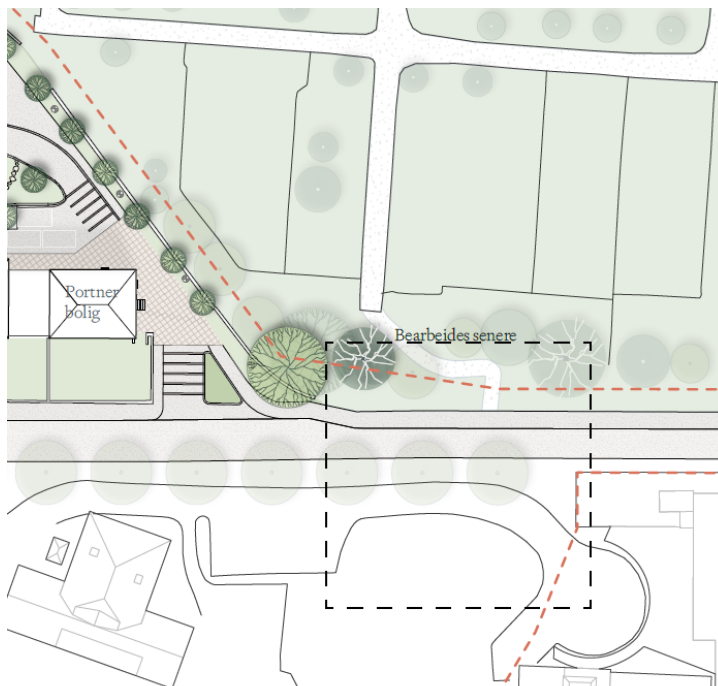

Begrunnelse: Forbedre trafiksikkerheten i området. Koble sammen gangforbindelser.

Utforming: Åpne eksisterende terrengmur der man ønsker å lede folk over Jonas Lies vei, gi litt bredde for frisiktsoner og trekke muren noe tilbake, samt senke høyden. Slik kan man stå tilbaketrukket fra Jonas Lies vei før man går trygt over den nye opphøyde fotgjengerovergangen. Trærne skal bevares. Utforming skal detaljeres på et senere nivå.

Alternativet er å akseptere avvik i frisiktsonen for bevaring av trær, eller ytterligere innsnevring av Jonas Lies vei for å tilfredsstille frisiktkrav og trygg oppstilling for gående. Inngrep må skje skånsomt.

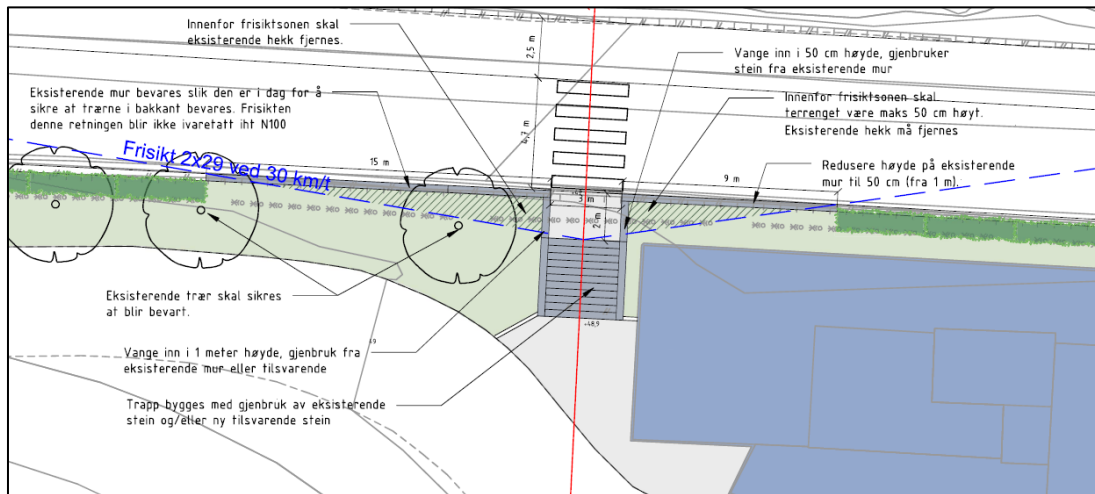
Utsnitt av oversiktsplan: antyder området med svart stiplet strek, der løsningen skal detaljeres seinere.

Utklipp under er et utkast til løsning av snarveien uten ekstra innsnevring, fra tegningen «Snitt og planskisse». Kulturminne-myndighetene har vurdert løsningen som akseptabel.

Kommunen ønsker endringer. Bymiljøetaten foreslår å løse frisiktutfordring ved å innsnevre Jonas Lies vei ytterligere akkurat ved snarveien, eksemplifisert i bildene nederst.

Nordplan har foreslått, og fått aksept for, å detaljere løsningen på et seinere nivå. Enten på byggesaksnivå, eller etter offentlig ettersyn av reguleringsaken, slik at vi får vurdert løsning opp mot de merknader som evt. kommer.

Bildene nederst er tilsendt fra Bergen kommune i mai 2025, og viser eksempel på fotgjengeroppstilling ved innsnevring av veien. Løsning i Stadionvegen t.v. og Krohnengsgaten t.h.

2.5 Avslutning – konsekvenser for kulturmiljøet

Hva er tålegrensa for nye tiltak uten å forringe kulturmiljøet generelt og Årstadhuset-bygget spesielt?

Et sitat fra A. A. Milnes figur Winnie the Pooh (Ole Brum): “Doing nothing often leads to the very best something” handler egentlig om å ikke prøve for hardt og at de beste ideene kan dukke opp av seg selv. Det mener vi selvfølgelig ikke skal være innfallsvinkelen ved prosjektet Årstadhuset! En litt «søkt» sammenligning; men vrir vi på dette og setter kulturminnevern-hatten på hodet istedenfor, så kan man være enig eller uenig i sitatet alt etter hvilket perspektiv man har:

I arbeidet med å gjøre klart Årstadhuset for nye pasientgrupper er det som tidligere nevnt mange hensyn som må tas, regler og forskrifter som må ivaretas – samt det faktum at bygget er over 100 år gammelt med de utfordringer og muligheter det fører til. Sett fra både brukersynet og kulturminnehensynet **må** det og **bør** det skje tiltak med både bygget og omgivelsene. «Doing nothing will not lead to the very best something» - i dette tilfellet.

Det er dels omfattende tiltak som foreslås gjennomført. Kanskje er det ikke helt avgjørende å legge til rette for universell utforming i så stor grad som foreslått gjennom konseptskissa og forprosjektet, kanskje det går på bekostning av kulturminnehensynet? Samtidig vet vi at fokus på universell utforming og likeverd/likestilling er stort i dagens samfunn, og det med rette for å ivareta et inkluderende samfunn.

Kanskje det er drastisk å blende av vinduer, sette inn nye dører, fjerne trapper, innføre nye luftbalkonger som ikke er der i dag, grave ut terrenget og heve terreng for å innføre nye hager/uteareal og gangakser? Men behovet for effektive og gode arealer innendørs, i tillegg til gode utearealer, er avgjørende for pasientbehandlingen.

I arbeidet med ombygging av Årstadhuset vil det tross alt legges stor vekt på å beholde hoveddelen av bygningsmassen til Årstadhuset så intakt og autentisk som mulig, og at eventuelle fasadetiltak utformes på en skånsom måte for å ivareta det arkitektoniske uttrykket. Og i stor grad tilbakeføre element som er mer tro mot det opprinnelige.

Det å bringe det grønne elementet tilbake til sjukehusområdet, selv om det er dels drastiske tiltak for å gjennomføre det, er et godt utgangspunkt. Utomhustiltakene er med på å forsterke Årstadhusets strenge geometriske form og kulturhistoriske verdi, selv om det nye «organiske» bryter noe med det gamle.

Det opprinnelige fasadeuttrykket må klart framstå og dominere i møtet med nye tiltak. Det vil bli en balansegang mellom det verneverdige og behovet for å tilfredsstille krav og dagens behov, vurdert opp mot de tekniske fagene og «dansen med TEK» som også må ivaretas.

Den nevnte ombygging er nødvendig å gjennomføre slik at bygningen ikke står tom for lenge, og at den tas i bruk til viktige funksjoner som det er et stort og økende behov for her i denne regionen, i Bergen, på Haukeland. Det vil være svært uheldig dersom et så viktig kulturhistorisk bygg blir stående tomt i lengre tid. I ytterste konsekvens vil det kunne bidra til forfall av bygningsmassen.

Tiltakene som er beskrevet som nærmiljøtiltak medfører ikke store inngrep i kulturmiljøet ved og rundt Årstadhuset.

Samlet sett så forringer ikke utomhus-, fasade- og nærmiljøtiltakene kulturmiljøet på Haukeland. Konsekvensene av dette er at Årstadhuset og omgivelsene tåler dette.

Dokument og rapporter det vises til:

Illustrasjonsplan datert 04.07.2025, utarbeidet av SLA (LARK)

Oversiktsplan datert 04.07.2025, utarbeidet av SLA

Perspektivskisser datert 04.07.2025, utarbeidet av SLA

Snitt og oppriss datert 04.07.2025, utarbeidet av SLA

Plankart datert 09.07.2025, utarbeidet av Nordplan AS

Kulturminnedokumentasjon datert 15.01.2025, utarbeidet av Nordplan AS

Årstad kirke lagerbod datert 17.01.2025, utarbeidet av Akasia

Medvirkningsprosess datert 15.01.2025, utarbeidet av SLA

Snitt og planskisse snarvei JLV datert 12.02.2025, utarbeidet av Nordplan AS

Lengde- og tverrprofiler veg datert 20.02.2025, utarbeidet av Nordplan AS